

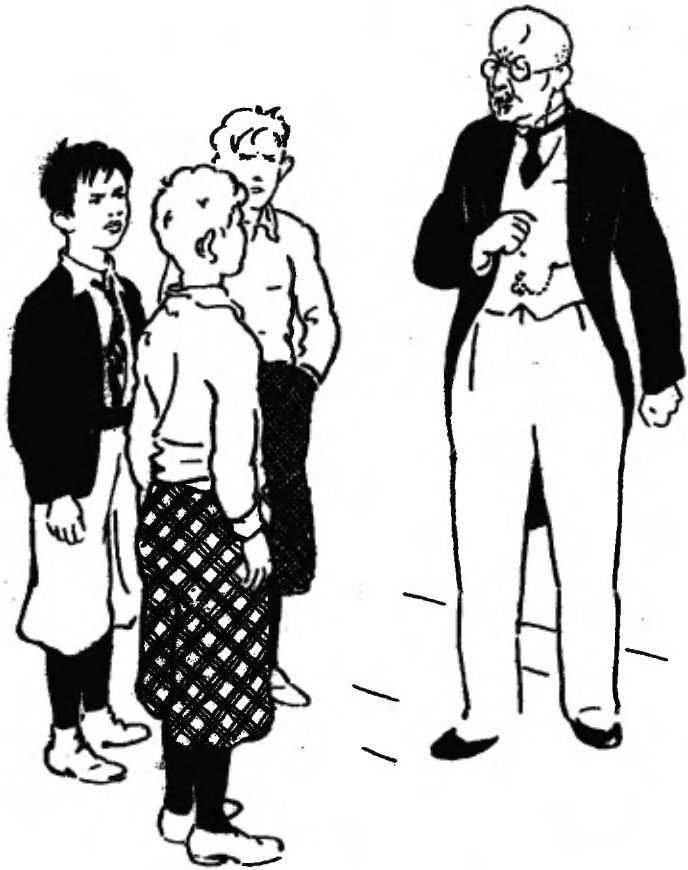
M. VEREN

**UDO'S EERSTE
KOSTSCHOOLJAAR**

G. F. CALLENBACH N.V. N'JKERK

UDO'S
EERSTE KOSTSCHOOLJAAR

TEKENINGEN VAN G. D. HOOGENDOORN

UDO'S
EERSTE KOSTSCHOOLJAAR

DOOR
M. VEREN

TWEEDE DRUK

G. F. CALLENBACH N.V. - UITGEVER - NIJKERK

HOOFDSTUK I

„'t **V**ershil zal groot zijn, voor Udo net zo goed als voor ons.” Mevrouw Versteeg deed haar best, het luchtig en opgewekt te zeggen, maar dat gelukte niet, zij zuchtte, háást onhoorbaar. Doch haar man hoorde het wel en glimlachte.

„Flinke jongens passen zich gauw aan in een nieuwe omgeving en Udo heeft een makkelijk karakter. Hij is er ook niet helemáál onder vreemden, want Bart van Beusekom gaat naar dezelfde school en die twee kennen elkaar al van de tijd, toen ze nog kleine hummels waren.”

Mevrouw Versteeg knikte zwijgend en vouwde de zakdoeken op, die ze had zitten merken. 't Was een keurig stapeltje; ze streek er nog eens langzaam overheen. „Zijn uitrusting is zowat klaar, je moet straks met Gijsje de bruine koffer maar van boven halen, als je wil, dan kan ik met pakken beginnen.”

„'t Zal me benieuwen, hoe zijn boeltje er met Kerstmis uitziet,” plaagde mijnheer Versteeg, „gewoonlijk krijgt onze jongen voor netheid geen tien.”

„Zó erg is 't heus niet.” Mevrouw meende haar zoon te moeten verdedigen. „Daar op kostschool zal toch wel iemand zijn, die toezicht houdt op hun kleren?”

„Welja, natuurlijk,” klonk het geruststellend, „ik kreeg zo de indruk, dat alles er netjes en ordelijk toeging. We moeten ons vooral geen onnodige zorgen maken.”

Na heel wat praten en overleggen waren Udo's vader en moeder er eindelijk toe besloten, hem naar een goede kostschool te sturen. Mijnheer Versteeg was dokter op een klein dorp in Overijssel en een flinke jongen met goede hersenen kon in Dennendam niet langer schoolgaan dan tot zijn twaalfde jaar. Udo telde er al dertien en daarom had de hoofdonderwijzer hem, samen met Bart van Beusekom, aparte lessen gegeven, maar die bleken op de duur toch niet voldoende en zo gingen ze nu allebei, na de zomervacantie, naar een jongensschool in Utrecht.

Udo had het vooruitzicht fijn gevonden. Enig kind zijn is misschien heel aardig voor een poosje, maar je bent thuis dan toch ook altijd maar alleen. Daar op school waren meer dan dertig jongens tussen dertien en achttien jaar, hij hoorde dus bij de jongsten. Er werd natuurlijk veel aan sport gedaan, er waren verschillende clubs en 't lokte Udo wel, van het stille Dennendam naar een grote stad als Utrecht te gaan. Weg van huis, van vader en moeder — nou ja, d'at zou vreemd zijn en in 't begin niet zo leuk, maar al het andere, het nieuwe en ongewone — Udo had het niets erg gevonden, als er twee of drie weken vroeger een einde aan de vacantie was gekomen, maar hij moest

natuurlijk wachten tot September, dan pas begonnen de lessen.

Er over prátén kon hij echter wèl en onophoudelijk verdiepten de twee vrienden er zich in, hoe alles op zo'n kostschool eigenlijk toeging. Udo wist er een klein beetje van, zijn vader was er zelf geweest en had het heel grote gebouw gezien, de schoollokalen, de gymnastiekzaal, de eetzaal en de slaapkamers.

„Als je boven de zestien bent, heb je een kamer met z'n vieren, maar wij slapen met ons zessen of achten bij elkaar. Grote kamers natuurlijk en afgeschoten met gordijnen, maar die zul je wel opzij kunnen schuiven. Raar, om geen kamer voor je zèlf te hebben!” vond Udo.

„Niks raar,” meende Bart, die twee broers had en vier zusjes, „ik slaap ook met Jaap en Henk samen. Juist echt met z'n achten of zo! Kun je nogal geen pret maken. En dan met gordijnen afgeschoten! Net zoiets als de poffertjeskramen op de kermis. 'k Hoop, dat wij maar vooreerst bij mekaar blijven. Jij niet?”

„Ja, natuurlijk,” stemde Udo toe. En hij méénde het.

De dag kwam, dat ze naar Utrecht zouden gaan en die begon met een teleurstelling. Dokter Versteeg was van plan, de jongens met zijn auto weg te brengen. Ze zouden dan 's morgens bijtijds vertrekken en een mooie tocht maken door Overijsel en Utrecht. Maar een dokter is nooit baas over zijn tijd. Een plotseling ernstig ziektegeval stuurde alle mooie plannen in de war.

Udo's vader durfde niet zo lang van huis 'en besloot, mee te gaan tot Zwolle, Bart en Udo daar in de sneltrein te zetten en den conducteur te vragen, hen in Utrecht even te helpen met hun bagage. Aan den directeur werd getelegrafeerd, hoe laat ze aan 't station zouden zijn, die zorgde dan wel verder. 't Gaf heel wat beslommeringen en zo kwam nog onverwacht 't ogenblik van heengaan en afscheid nemen.

Dokter Versteeg bracht Udo's koffer en zijn valies naar de auto, die vóór stond, sjoerde de koffer stevig vast. Dat ging niet zo gauw. Udo en zijn moeder waren samen in de huiskamer. Mevrouw Versteeg had opgezien tegen 't vertrek van haar jongen, maar dat het zó moeilijk zou zijn, was toch niet tot haar doorgedrongen. En Udo zelf vond het maar goed, dat vader buiten zo lang werk had en niet zien kon, hoe hij telkens zijn tranen moest afvegen, toen moeder hem in de armen sloot en kuste — voor 't laatst. Natuurlijk had moeder hem altijd een morgenzoen en een nachtzoen gegeven, iedere dag, zolang het Udo heugde, maar dat was heel gewoon, daar dacht je niet meer over. Soms meende Udo zelfs, dat hij er te groot voor werd en nooit zou hij 't hebben toegelaten, waar anderen bij waren. Behalve vader dan.

Maar nu voelde hij zich een heel kleine jongen, die moeder haast niet los kon laten en eigenlijk 't liefst bij haar zou zijn gebleven in 't prettige huis, waar alles bekend en vertrouwd was. . . .

Zachtjes duwde moeder hem weg. „Je moet voort-

maken, Udo, vader heeft niet veel tijd en je moet Gijsje nog goedendag zeggen." Ze streek hem 't haar van zijn voorhoofd. „Als je 't eens moeilijk hebt, jongen, mag je 't ons schrijven, al zullen we je misschien niet altijd kunnen helpen, maar God is vlak bij je en Hij kan je wèl helpen. Zul je dat nooit vergeten?"

„Nee, Moeder." Mevrouw Versteeg was tevreden met die paar woorden. Ze kende Udo, wist, dat hij oprecht meende, wat hij zei.

Even later reed de auto weg, nagekeken door mevrouw Versteeg en Gijsje, de bejaarde, trouwe dienstbode, die 't niet nodig vond, zich goed te houden en onophoudelijk de wat ruwe werkhanden gebruikte om de verdacht rode ogen droog te wrijven.

„Dat ze zo'n schaaap nou zo ver weg stuurden! Om te leren! Net of hier op Dennendam ook geen knappe mensen waren. En anders kon er toch een meester uit Zwolle komen. 't Zou stil worden in huis zonder Udo; meneer en mevrouw zouden eens wat ondervinden!" Gijsje wou nog wuiven, maar haar alleenspraak had zó lang geduurd, dat de auto al niet meer te zien was. Zuchtend ging ze naar binnen.

Eenmaal onderweg, vergat Udo zijn verdriet tamelijk gauw. Even hielden ze stil bij 't huis van notaris Van Beusekom, waar 't hele gezin Bart luidruchtig uitgeleide deed, behalve mijnheer zelf, die naar een verkoping was en mevrouw, die te bed lag.

Toen lieten ze spoedig 't dorp achter zich en reden langs nog bekende wegen en plaatsen, die de jongens

zich herinnerden van vroegere autoritjes en fiets-tochten.

„’t Zou toch fijn zijn geweest, als vader ons helemaal naar Utrecht had gebracht,” zei Udo opeens, toen ze dicht bij ’t station Zwolle waren en hij dus weer een afscheid tegemoet zag.

„In de trein zitten is ook echt,” beweerde Bart, die van afwisseling hield en de hele tocht als een plezierreisje beschouwde. ’t Weggaan van huis had hij niet erg gevonden, op school zou ’t misschien leuker zijn dan in Dennendam. Vader was streng, moeder veel ziek en de broers waren nogal plagerig. Straks zat hij, alleen met Udo, maar zonder toezicht, in de sneltrein naar Utrecht, net als grote mensen.

Maar Udo-zelf voelde zich helemaal niet groot, toen vader hem nog een stevige hand gegeven en zich dan langzaam over ’t perron verwijderd had, naar de uitgang, telkens nog eens omziend, om te knikken en te wuiven. Maar hij *hield* zich groot voor Bart, die al zat te genieten van de chocolade-repen, door dokter Versteeg voor de jongens gekocht. Doch Udo had nog geen trek, liet zijn vriend haast de hele voorraad oppeuzelen. Hij bleef liever stil naar buiten kijken, waar ’t landschap scheen voorbij te vliegen. Bart kon óók niet veel zeggen, had het veel te druk met zijn chocolade. Thuis kreeg hij nooit zo’n gulle portie, daar moesten ze delen. Minstens met z’n zevenen. Een enig kind had het tòch maar wàt goed.

Onderweg kwam de conducteur, die van dokter Versteeg een heel behoorlijk fooitje gekregen had, een paar keer kijken, of de jongens nog op hun plaats bij 't portier zaten en geen ongewenst gezelschap zich had ingedrongen. Maar alles was in orde, 't leken een paar bedaarde kereltjes, de conducteur hoefde geen zorg te hebben.

Op 't perron in Utrecht gaf hij hen en hun bagage over aan een witkiel, die er ook op letten moest, of ze werden afgehaald. Maar daarover zou men zich niet ongerust maken, de directeur van instituut Broerse kende men in Utrecht als een stipt en nauwgezet man, die 't aan toezicht op zijn leerlingen niet liet ontbreken.

Er stond buiten 't station dan ook een auto te wachten en een jonge leraar keek door zijn donker-omrande brilleglazen scherp uit naar „de twee jongens uit Dennendam”.

„Van Beusekom en Versteeg? Ja, juist, stap in, de trein is gelukkig precies op tijd. De koffers maar op de voorbank, ja, daar. Versteeg, jij bent de magerste, ga jij er dus maar bij zitten, ruimte genoeg. Van Beusekom, naast mij, achterin. 't Is maar tien minuten rijden. Jullie zijn vrienden, niet?”

„Ja, mijnheer.” Bart zei 't heel beleefd, Udo knikte alleen, hij moest even wennen aan dat „van Beusekom” en „Versteeg”. Op 't dorp werden ze bij hun vóórnaam genoemd. Bart scheen 't verschil niet te merken, vlot en vrij gaf hij antwoord als mijnheer

Van Ruiven hem wat vroeg, vertelde van hun reis en waarom Udo's vader hen niet helemaal naar Utrecht had gebracht. „Zo'n erge patiënt kan natuurlijk niet wachten,” besloot hij wijs en de leraar knikte, dat hij 't begreep.

En zó druk praatte Bart, dat Udo 't niet nodig vond, ook wat te zeggen. Zijn zwijgen viel dan ook nauwelijks op.

HOOFDSTUK II

Onze laatste rustige maaltijd." Mevrouw Broerse lachte, vouwde haar servet uit.

"„De drukte van de jongens went óók weer gauw," meende mijnheer, „ze zullen na zes weken vakantie heel wat te vertellen hebben."

„Zeven nieuwe, hè?" vroeg mevrouw, hoewel ze 't eigenlijk precies wist.

„Ja," stemde haar man toe, „drie Indische jongens, één uit de Achterhoek, één uit Zeeland en twee uit Overijssel."

„Jammer, dat ze niet in nationale klederdracht komen, dan was er heel wat bekijks, als ze gingen wandelen." Uit kracht der gewoonte keek mevrouw Broerse op, als om zich te overtuigen, dat „ieder nog voorzien" was. Maar die „ieder" betekende nu alleen „de directeur" en deze kon zich niet beklagen gedurende de vakantie in enig opzicht verwaarloosd te zijn. Het tegendeel was waar.

Mijnheer Broerse was een forse man met brede schouders, grote handen en een zware stem. 't Kostte hem geen moeite, zich te doen gehoorzamen, een weerspannige leerling voelde zich altijd slecht op zijn gemak, als hij in 't kamertje van den directeur werd geroepen en diens onderzoekende blik op zich gevestigd wist. En toch konden die staalblauwe ogen zó vriendelijk kijken, dat het iemand warm om 't hart werd en iedere jongen, die ooit op school verdriet of moeite had

gekend, wist, hoe goed en hartelijk „de baas” troosten en helpen kon. Als je maar niet oneerlijk was of geniepige streken uithaalde, want dan brak er stellig een onweersbui los in datzelfde directeurskamertje.

Mevrouw Broerse was heel anders: een kleine, gezette, gemoedelijke dame met heldere, bruine ogen achter de twinkelende glazen van haar lorgnet. „Moeke” noemden de jongens haar in stilte en ook wél eens hardop. En dat nam ze helemaal niet kwalijk, ze wilde immers niets liever dan een moeder zijn voor de leerlingen van haar man, vond het prettig, ze te verzorgen, raad te geven, op grappige manier de baas over ze te spelen. Tegen de grote jongens moest ze opzien, maar niemand verzette zich ooit lang tegen haar wensen en bevelen, want ze bedoelde alleen het welzijn van allen, die aan haar zorg waren toevertrouwd.

Zelf hadden de directeur en zijn vrouw geen kinderen en dat vonden ze heel jammer, maar nu gaven ze al hun belangstelling en liefde aan de kinderen van andere mensen.

In de vacanties gingen ze meestal samen op reis of logeerden bij familie, maar 't prettigste ogenblik van hun vrije weken brak pas aan, als de school weer begon en 't hele grote gezin opnieuw verenigd was.

Vóór de zes-uur-boterham waren de meeste leerlingen al aangekomen, een enkele werd, om bijzondere redenen, pas 's avonds verwacht. De andere morgen begonnen de lessen.

Aan tafel hadden de jongens wel hun vaste plaats, maar niet naar klas of leeftijd. De leraren zaten tussen hen in, aan de rechterhand van mijnheer zat de jongste leerling, aan de linkerkant van mevrouw de oudste. En die jongste was op 't ogenblik Udo Versteeg. Hij vond het eerst niet erg prettig, zó dicht bij den directeur te zitten, begreep, dat er nu erg op zijn manieren zou worden gelet, maar die eerste middag was daarvan niets te merken. Bovendien wist Udo zich heel goed te gedragen, want bij de maaltijden thuis zag moeder geen verzuim door de vingers.

Bart zat naast den leraar, die de jongens van 't station had gehaald en deed zijn best, mes en vork zo handig mogelijk te gebruiken, keek terzijde naar mijnheer Van Ruiven, hoe die alles deed. Aan tafel thuis had nooit veel orde en regel geheerst, vader was dikwijls op etensuren nog niet terug van 't kantoor en moeder moest vaak te bed blijven met hoofdpijn. Van een huishoudster kun je niet eisen, dat ze op alles let, daarom scheen die van de Van Beusekoms op niets te letten.

Zodra de oudste kinderen Van Beusekom in de hoogste klas van de dorpschool zaten, maakte hun vader werk van een „goede, strenge kostschool”, waar scherp toezicht werd gehouden op hun vorderingen, hun gedrag en manieren. De notaris kon daarvoor onmogelijk tijd vinden, zijn beroepsbezigheden namen hem geheel in beslag. Hij verdiende véél geld, maar 't grote gezin kòstte ook veel, daarom werd den kinderen

al heel vroeg zuinigheid ingeprint. Bart had dit zó begrepen, dat hij zelf weinig moest kopen, maar wat hem ontbrak, van gulle schoolmakers zien te krijgen. En dat was hem al vaak gelukt.

Of 't hier, op het instituut-Broerse, ook zou gaan?

Hij keek de lange tafel eens rond, waaraan ze allemaal hun boterhammen zaten te eten, de nieuwelingen pikte je er zó uit. Die deden nog wat onwennig. Udo ook, hoor! Ja, natuurlijk, op Dennendam was hij 't enig zoontje van den dokter, hier betekende hij zoveel niet, één van de dertig leerlingen, precies gelijk aan al de anderen. Bart lachte een beetje in zichzelf, terwijl hij nog een boterham van de schaal nam. 't Smaakte hem best, 't brood was lekker. Voor regel gold, dat elke jongen twee belegde boterhammen at, met koek of kaas of zo en de rest alleen met boter. Maar Bart hoefde nog niet op de hoogte der voorschriften te zijn en vandaag scheen er niet erg op gellet te worden ook. Mijnheer Van Ruiven maakte tenminste geen aanmerking, toen Bart de „kale” sneden brood liet liggen en er nog een met worst uitkoos.

Na het dankgebed, dat mijnheer Broerse zelf uitsprak, mochten de jongens een uur lang doen wat ze wilden. De meesten gingen hun koffer uitpakken, maakten, als 't nog nodig was, kennis met de nieuwelingen, tot, precies om acht uur, een luide, doordringende bel allen weer in de eetzaal riep, waar de directeur een korte toespraak hield, waarbij ook de leraren tegenwoordig waren.

Toen werd het al heel gauw bedtijd.

De hele dag had Udo zich goed gehouden en aan niemand laten merken, hoe weinig op zijn gemak hij zich voelde in de vreemde omgeving. Mijnheer Broerse was vriendelijk geweest en van mevrouw kreeg hij bij 't naar boven gaan nog een hartelijk knikje, maar, hoewel hij moeite deed, zich er overheen te zetten, begon Udo, toen hij eenmaal in bed lag, opeens te verlangen naar huis. De grote klok in de hal sloeg negen uur, hij telde de slagen. Nu zat moeder in de huiskamer, op haar gewone plaats, de theetafel naast zich, met naaiwerk of een boek. Vader zou er nog wel niet zijn; met zo'n ergen patiënt overdag werd het 's avonds meestal laat, alle zieken, die 't nodig hadden, moesten toch worden bezocht.

Udo wou heel even bij vader en moeder zijn, een nachtzoen van moeder hebben, vaders hand voelen op zijn hoofd en hun vriendelijk „welterusten” horen. Hier in de grote slaapkamer hadden ze maar wat tegen elkaar gemompeld, er waren ook twee nieuwe, Indische jongens en Barts ledikant stond net in de andere hoek naast dat van een der „oudjes”; die schenen nog heel wat te vertellen te hebben, lagen tenminste druk te babbelen. Hoe was 't mogelijk? Udo zou niets hebben weten te zeggen tegen een vreemden jongen. Gek, dat het vrolijk fluisteren van Bart hem hinderde! Nu lachten ze haast hardop, maar uit een der andere ledikanten klonk een fluisterend: „Hou je gedekt, zeg! Anders zet Van Ruiven je op de bon.”

Toen werd het stil.

Maar die stilte benauwde Udo ook, hij kon niet helpen, dat er tranen te voorschijn kwamen, duwde 't hoofd diep in de kussens, niemand mocht het merken, niemand weten, dat hij als een klein kind om moeder hilde.

Om moeder en vader, maar ook, een béétje, om heel Dennendam.

Onder 't dek werden de smalle jongenshanden gevouwen; onhoorbaar voor anderen, zei Udo 't gebed op, dat hij thuis geleerd had en toen, even over tien, mijnheer Van Ruiven 't hoofd om de deur stak, om te zien, of er geen onregelmatigheden te ontdekken vie-

len, vernam hij alleen de geregelde ademhaling der rustig slapende jongens.

Want ook Udo was 't land der dromen binnengegaan.

HOOFDSTUK III

Een brief uit Utrecht, vrouw! Van Udo." Dokter Versteeg hield de envelop triomfantelijk in de hoogte, toen hij tegen één uur de huiskamer binnenkwam, waar de koffietafel al gedekt stond.

„Lees maar gauw voor." Mevrouw rolde haar werk ineen, keek verlangend toe, hoe haar man 't couvert vlug opensneed.

Udo vertelde wat van zijn reis en de aankomst in Utrecht, hoe de dagen waren ingedeeld en welke vakken ze al hadden gehad.

„Woensdagmiddag hebben we gewandeld, met mijnheer Broerse en twee leraren, ik liep met een Indischen jongen, Daan van Dijk, wel aardig, maar erg stil, hij is al veertien jaar, maar kleiner dan ik. Op school zit hij in dezelfde klas en met sommige vakken kan hij niet eens mee. De andere jongens lachen om zijn rare uitspraak, maar dat vind ik flauw, want hij kan het toch niet helpen, hij is pas uit Indië en spreekt beter Maleis dan Hollands. Er zijn nog twee andere Indische jongens, broers, die zijn ouder dan Daan en bemoeien zich niet veel met hem.

Dag vader, dag moeder, schrijft u gauw terug en vertelt u dan een heleboel van Dennendam?

Udo.

Zegt u Gijsje van me g'endag?"

Dokter Versteeg draaide de brief om, maar er stond niets meer in, Udo had nauwelijks een half velletje vol geschreven.

„Hij zegt eigenlijk niets over zichzelf, hoe hij 't maakt en of 't prettig is op school,” zuchtte mevrouw.

De dokter glimlachte. „Udo moet nog leren brieven schrijven, waaraan we wat hebben, hij schrijft maar wat zo in zijn hoofd opkomt.”

„Of hij wil er tegenover ons niet voor uitkomen, dat hij 't op school niet naar zijn zin heeft.”

't Gezicht van Udo's moeder stond niet vrolijk, toen ze koffie inschonk en aan tafel ging zitten. Onwillekeurig keek ze naar de plaats tegenover zich, die nu onbezet was. Een week geleden zat Udo daar nog met zijn drukke vacantieverhalen, zijn grappige invallen. Nu leek het in huis soms uitgestorven, zo leeg en stil. En dan de gedachte, dat hij daar in Utrecht misschien niet wennen kon. . . .

„Schrijf vanmiddag maar eens een opgewekte brief,” stelde dokter Versteeg voor, „en vooral niet laten merken, dat je een beetje over hem in de war zit. Hij is in goede handen en hij moet leren, 't ook een poosje zonder ons te stellen. Je wou toch geen moederszoontje van hem maken?"

„Nee, dat natuurlijk niet.” Mevrouw zei ’t een beetje aarzelend. Ze keek op de kalender, precies een week was Udo weg en wat hadden die zeven dagen lang geduurd! Als dat zo bleef! Maar natuurlijk mocht hij er niets van weten!

„Een brief van je ouders?”

Met gretige ogen keek Daan van Dijk naar de witte envelop, die mevrouw Broerse aan Udo had gegeven.

„Van moeder,” antwoordde hij een beetje kort en gebruikte zijn zakmes, om ’t couvert open te snijden. Vroeger scheurde hij wel eens een brief open, maar met een van „thuis” doe je dat natuurlijk niet.

„O, ja? Leuk voor je, zeg.” ’t Klonk vreemd, Daan sprak met zo’n rare stem, maar Udo lette er niet op, had alleen aandacht voor wat moeder schreef.

’t Was ’t vrije half uur ná schooltijd, vóór er thee werd gedronken; de jongens mochten doen wat ze wilden, behalve die strafwerk hadden. Daan en Udo zaten op een omgehakte boomstam, achter in de tuin, Daan al bezig met een les voor de volgende dag. Hij leerde niet vlug, maar deed wel erg zijn best.

Bart van Beusekom kwam op een drafje aanhollen.

„Heb je wat uit Dennendam?” vroeg hij haastig, „ik zag, dat er post werd uitgedeeld.”

„Een brief van moeder; je moet de groeten hebben.”

„O!” Bart keek teleurgesteld. „Alleen een brief? Ik dacht, dat mevrouw je een pakje gaf.”

Udo moest lachen; hij begreep Bart wel zo’n beetje,

die had misschien op „repen” gehoopt of andere snoeperij. Maar vader en moeder zouden hem zulke dingen zeker niet sturen, 't mocht ook eigenlijk niet op school, al werd er wel eens wat door de vingers gezien, met verjaardagen en St. Nicolaas. Mijnheer Broerse had het vooruit tegen vader gezegd.

Bart bleef nog draaien, schopte steentjes weg, liep toen fluitend heen, telkens omkijkend, of hij Udo wat wilde zeggen, maar die had er geen erg in, las zijn brief nog eens over.

„Hoor eens,” zei Daan zachtjes, „eens in de maand is hier een vrij weekend, van Vrijdagavond tot Maandagmorgen, dan mogen de jongens, die niet te ver weg wonen en een hele week geen straf hebben gehad, voor twee dagen naar huis. Wist je dat?”

Udo was dadelijk één en al belangstelling. „Nee, zeg, van wie weet jij het?”

„Mijnheer Laterveer sprak er over op wiskundeles: hij zei, dat, als we heel goed werkten en de maand was om. . . .”

„Dan zou jij toch niet naar huis kunnen,” viel Udo hem onnadenkend in de rede. „Of heb je familie in Holland?”

„Een grootvader en een oom in Amsterdam, maar grootvader is al oud, die kan geen drukte velen en oom Paul is haast altijd op reis.” 't Klonk niet vrolijk en Udo bedacht opeens, dat hij eigenlijk niets van Daan wist dan dat hij uit Indië kwam.

„Vind je 't hier op school prettig?” vroeg hij vertrou-

welijk. „Ik bedoel, of jij niet liever gewoon „thuis” zou zijn.”

Daan schudde driftig het hoofd. Misschien wou hij ook wat zèggen, maar de theebel begon te luiden, dus moesten de jongens naar binnen en Udo kwam niet graag als laatste de eetzaal in, hij meende, dat ieder-

een hem dan aankeek en voelde zich onder al die blikken niets op zijn gemak.

Voor den directeur was hij niet bang meer; zijn plaats aan tafel vond hij wel prettig; mijnheer Broerse lette ook niet zo èrg op je manieren, als je je maar behoorlijk gedroeg, mevrouw kon je nog wel eens vriendelijk terechtwijzen. Bart had al een paar keer een aanmerking gehad, omdat hij schrokte, zijn bord veel te vol schepte. „Er dreigt nog geen hongersnood, vent,”

klonk het dan schertsend, „vooruit wèrken gaat nog wel, maar vooruit éten niet en in te halen heb je niets.” Dan keek Bart beschaamd vóór zich, maar een volgende maal gebeurde het toch weer.

Op weg naar de kerk en terug liep Udo naast mevrouw Broerse. Dat was nog niet gebeurd, maar Daan van Dijk moest met een verkoudheid thuisblijven, daarom wenkte mevrouw hem, bij haar te komen.

„De volgende week ga je zeker naar Dennendam, hè Uud?” zei ze zachtjes onder 't naar huis gaan.

„Ja, mevrouw, zeker, als ik geen straf krijg.” Udo's gezicht straalde.

Mevrouw Broerse schoot in de lach. „Je moet er voor zorgen, dat het *niet* gebeurt, hoor. Je vader en moeder zullen 't heerlijk vinden, je een paar dagen thuis te hebben. Je hebt een heel lieve moeder, geloof ik?”

Verbaasd keek Udo op. Natuurlijk *mas* moeder lief, maar wat bedoelde mevrouw met die vraag? Hij gaf niet dadelijk antwoord.

„Je bent nogal veel samen met Daan van Dijk, daarom heb ik je samen een kamertje gegeven. Weet je, dat Daan géén moeder meer heeft?”

„Geen *moeder*?” Udo zei 't harder dan hij bedoelde en zó verschrikt, dat mevrouw onwillekeurig langzamer ging lopen en ze daardoor wat achter de anderen aankwamen. „Hij heeft 't me niet verteld, eigenlijk praat hij nooit over Indië.”

„Mèt zijn moeder, die toen al niet gezond was, zou hij naar Holland komen, om hier school te gaan, maar toen alles voor de reis in orde was, stierf zijn moeder, moest hij alleen de overtocht doen.”

„Alléén? Helemáál alleen?” Udo scheen die gedachte niet te kunnen verwerken.

„Vrienden van zijn ouders zorgden aan boord voor hem en een oom bracht hem naar Utrecht.”

„Oom Paul, die altijd reist,” wist Udo dadelijk.

„Ja, dat geloof ik wel.” Mevrouw Broerse glimlachte.

„Maar nu komt eigenlijk pas mijn vraag. Zou Daan niet eens met je mee mogen, als je naar Dennendam gaat? Meer dan de helft van de jongens is hier dan niet, natuurlijk voelt hij op zo'n dag heel erg 't gemis van een echt „thuis”.”

Udo bedacht zich geen ogenblik. „Natuurlijk is dat goed, vader en moeder vinden 't best, misschien komt vader ons wel halen met de auto.” Udo's ogen schitterden.

„Maar eerst moet je er over schrijven,” waarschuwde mevrouw, „en nog niets tegen Daan zeggen. Je ouders moeten 't bepaald goedvinden.”

„Ja, ja,” deed Udo opgetogen, „vanmiddag mogen we brieven schrijven, dan vraag ik het dadelijk.”

Mevrouw gaf hem een knikje van verstandhouding en ging weer wat vlugger lopen, zodat ze de anderen inhaalden.

„Wat zie jij rood,” plaagde Bart, toen ze in de gang van 't schoolgebouw liepen, „heb je onderweg een

standje van mevrouw gehad, omdat je in de kerk zat te draaien?"

„Loop rond met je standje,” bromde Udo, „net of jij altijd luistert.”

Hij vond Bart tegenwoordig soms erg vervelend. Nu ze niet langer op dezelfde kamer sliepen, hadden ze weinig met elkaar te maken en ging Bart meer met andere jongens om. Dát was niet erg, want Udo bemoeide zich ook meer met Daan. Maar waarom moest Bart zo plagerig doen, net of Udo een klein jochie was en hijzelf een grote man?

Tweemaal was hij bij Udo gekomen, om een dubbeltje te lenen. Voor postzegels, zei hij. De eerste keer had Udo 't hem dadelijk gegeven, de tweede keer niet, maar wel een postzegel voor de dag gehaald. „Wil je die? Dat is toch net zo goed.” Toen was Bart nijdig geworden.

„Wat een gierigaard ben jij! Of hèb je geen dubbeltje meer? Zeker sigaretten voor gekocht, om met Daantje op te roken! Echte stiekemerds zijn jullie.”

Udo voelde nog, dat hij kwaad werd, als hij er aan dacht. Vader had hem streng verboden, te roken en hier op school mocht het óók niet. Hij deed het nooit! Wat dacht die Bart wel?

's Middags schreef hij een lange brief aan moeder en vader; de naam van Bart noemde hij niet, die van Daan zoveel te meer en hij vertelde van zijn Indisch vriendje en wat mevrouw van hem gezegd had. Mocht hij meekomen? Hij zou zeker heel graag willen.

Mevrouw Versteeg keek haar man lachend aan. „Wat denk je? Zullen we 't goedvinden? Of eerst nog eens aan mijnheer Broerse vragen?”

„Welneen.” De dokter had zijn overjas al aan. „Laten we geen bezwaren maken. Die Daan is misschien juist goed gezelschap voor Udo, we kunnen 't gauw genoeg merken.”

„Hij schrijft niets over Bart van Beusekom,” bracht mevrouw in 't midden. „Die zal toch ook wel naar huis komen?”

Dokter Versteeg haalde de schouders op. „Als ik de jongens ga halen, kan Bart meerijden, anders moeten we nog maar eens zien.”

Met zijn moeders brief in de hand stormde Udo de eetzaal binnen, waar Daan van Dijk bij 't raam zat te lezen. Zijn verkoudheid was over, maar hij moest zich nog een beetje ontzien.

„Je mag wel gauw beter worden, anders kun je Zaterdag niet met me mee naar Dennendam. En moeder rekt er op, dat je komt.” Udo struikelde haast over zijn woorden.

Daan kreeg een kleur onder zijn bruin-gele huid. „Ik met jou naar Dennendam? Waarom wil je moeder dat? En ze kènt me niet eens.”

„Natuurlijk heb ik het voor je gevraagd. Ze vinden het goed, vader en moeder allebei. Leuk, hè? 't Is prettig op Dennendam, niet zó echt als 's zomers, maar we kunnen toch genoeg plezier hebben.”

Daan knikte; zijn kleur zakte weg. „Als 't maar mag van mijnheer Broerse,” zei hij moedeloos.

„Dat vraag *ik* wel,” deed Udo gewichtig, „zullen we eens wedden, dat hij „ja” zegt?”

Hij had mevrouw Broerse moeten beloven, hun geheimpje niet te verklappen en net te doen, of het plan van hèm was uitgegaan.

„Ik heb genoeg geld voor de trein,” dacht Daan hardop.

„Vader haalt en brengt ons met de auto,” verzekerde Udo, „en dan gaat Bart ook mee. Er zijn vier plaatsen, begrijp je?”

„Bart is eigenlijk je vriend,” zei Daan aarzelend, „hij vindt het misschien niet eens prettig, dat er een andere jongen meerijdt.”

„Dan moet *hij* maar alleen gaan.” Udo werd opeens driftig. Verbeeld je, dat hij aan Bart om toestemming ging vragen, Daan mee naar huis te nemen! De auto was toch van zijn vader en 't huis van zijn ouders. O, zo! Maar na die éne boze uitroep zei hij er niets meer van tegen Daan.

Precies op de afgesproken tijd stopte de mooie wagen van dokter Versteeg voor de brede schooldeuren.

Sommige jongens waren al weg, een paar anderen kwamen net naar buiten, keken nieuwsgierig naar den heer, die uit de auto stapte, groetten beleefd, zodra ze zagen, dat hij de stoep opging.

Bart van Beusekom stond voor een hoekraam door 't

gordijn te gluren. Liever was hij niet met Udo mee-gegaan, maar, ja, zijn vader zou hem zien aankomen, als hij reisgeld had gevraagd, om thuis te komen, terwijl hij voor niets met den dokter kon meerijden! Hij zat ook wàt graag in een auto, schaamde zich alleen, omdat hij Udo zo dikwijls geplaagd had. Als die 't nu eens aan zijn ouders vertelde!

Maar Udo's gezicht stond vrolijk en vriendelijk, toen hij zijn hoofd om de deur van 't hoekkamertje stak en Bart wenkte. „Kom gauw, jô, vader staat beneden met mijnheer Broerse te praten, we moeten ook nog gêndag zeggen.”

„Heb ik al gedaan.” Bart keek nog door 't raam, keerde zich dan ineens om. „Zul je 't aan je vader zeggen van die dubbeltjes en dat ik zo gemeen tegen je deed?”

„Bê je nou helemaal?” Udo's ogen gingen wijdopen van verbazing. „Als ik zo'n klikspaan was! Maar ga nou mee, want vader houdt niet van wachten.”

't Was een vrolijk ritje, waarbij ze nog een keer in Zwolle stopten, om limonade te drinken.

Bart zat vóórin, naast den dokter en praatte aan één stuk door, over school en lessen, over de weg, waarlangs ze reden en over Dennendam. Dokter Versteeg zei nooit veel, als hij achter 't stuur zat, had zijn aandacht nodig voor 't verkeer, wilde ook wel eens luisteren naar 't gesprek van de jongens achter hem. Die Daan scheen een stil ventje, maar er was iets in zijn ogen dat Udo's vader aanstond, een vragende blik, die

warmte en genegenheid zocht. Mijnheer Broerse wist alleen maar goeds van hem te vertellen, hij scheen 't wat moeilijk te hebben, maar was niet mededeelzaam, daarom waren de directeur en zijn vrouw blij, dat Udo en Daan nogal veel samen waren.

Bart werd bij 't notarishuis afgezet, hij greep zijn handkoffertje, bedankte dokter Versteeg voor 't meerrijden, zwaaide even tegen de jongens achterin. Een beetje verwonderd keek Daan van Dijk Bart na, hij vond hem heel anders dan op school, daar kon hij soms ruw en snauwerig doen, hoe was hij dan nu zo aardig en gezellig?

Udo's moeder stond al in de ingang van de deur, toen de auto remde. Met één sprong was Udo uit de wagen en holde naar haar toe, in haar uitgebreide armen. Even keek Daan die kant uit, zag toen strak vóór zich en dokter Versteeg merkte, hoe zijn lippen trilden. Toen deed hij weer gewoon, maar bleef bij de auto staan, tot de vader van Udo hem mee naar binnen nam.

„Is dat nu het vriendje?” Mevrouw Versteeg streek even over Daans kort, gitzwart haar. „k Ben blij, dat Udo je hier heeft gebracht, dan leren wij je ook kennen. Heb je zelf geen broers?”

„Ja, mevrouw, twee, allebei jonger dan ik en nog drie zusjes.”

„Zijn die allemaal in Indië gebleven?” wilde de doktersvrouw weten.

„Ze waren nog te klein om naar Holland te gaan. Maar

we hebben op Java twee baboe's, die voor ze zorgen en een zuster van vader doet de huishouding."

Daan zei 't heel gewoon en bedaard, maar nu zag ook mevrouw Versteeg, dat zijn mond beefde, daarom begon ze gauw tegen Udo over andere dingen te praten, over hun schoolervaringen en de mensen in Dennendam.

„Na de boterhammen moet je een eindje met Daan gaan wandelen,” stelde ze voor, „de dorpsstraat is wel aardig, als de lantaarns branden en de winkels verlicht zijn. Heel anders weer dan in Utrecht.”

„In Utrecht komen we 's avonds haast nooit buiten,” schaterde Udo, „daar gaan we niet op ons eigen houtje wandelen, hè Daan? Mijnheer Broerse zou ons zien aankomen.”

„'t Is ook nogal een baantje, op dertig jongens te passen, moeder en ik hebben aan één de handen al vol.”

Plagend trok dokter Versteeg Udo aan 't oor.

Ernstig keek Daan om zich heen; hij voelde zich al thuis in de gezellige woonkamer, bij de ouders van zijn vriend. 't Was hier natuurlijk heel anders dan op Java, alles was anders, de meubels, de kleding van mijnheer en mevrouw, het eten en — de dienstbode. Gijsje leek helemaal niet op hun gekleurde bedienden, de huisjongens en baboes. Gijsje met haar stijfgestreken katoenen japon en kraakheldere boezelaar, met de geplooid witte muts op 't dunne haar, dat al begon te grijzen.

Maar één ding was precies eender als thuis, dat voelde

de Indische jongen in 't Hollandse gezin. Ze *hielden* van elkaar, ze waren blij en gelukkig, samen te zijn.... „Zullen we danken, jongens?” Dokter Versteeg stoorde Daan in zijn gemijmer, hij ging gauw wat rechterop zitten, vouwde de handen, luisterde aandachtig naar 't eenvoudig gebed. Dat was óók immers als thuis.

De slaapkamertjes van Daan en Udo waren vlak tegenover elkaar op de eerste en enige verdieping van 't ruime doktershuis, daarboven was alleen nog de zolder, waar Udo vroeger zo kostelijk spelen en knutselen kon en hij menig uurtje, vooral op regendagen, met Bart had doorgebracht.

Eigenlijk vreemd, dat hij niet even was komen kijken vanavond, vroeger liep hij zo maar in en uit. Misschien kwam hij morgenmiddag, Udo kon nu niet naar hèm toe.

Onder zulke overwegingen was Udo al gauw ingeslapen, maar Daan lag nog een hele poos wakker. Hij vond het hier echt prettig en verheugde zich op de Zondag, toch was er iets dat hem hinderde en drukte. Telkens als hij naar mevrouw Versteeg of naar den dokter keek, was er een brok in zijn keel geschoten, kon hij haast niet slikken. Dan dacht hij aan moeder, die op Java begraven lag, aan vader, die zo ver was en altijd alleen, want de kinderen waren nog maar klein. Al twee keer had hij een brief van vader gehad, een beetje treurige brieven en dan had hij terugge-

schreven, ook niet vrolijk, dat kòn niet, als je geen moeder meer had. . . .

Heel zacht werd de deur van zijn kamertje geopend en haast onmerkbaar kwam mevrouw Versteeg binnen. „Ik hoorde telkens je ledikant kraken,” zei ze bedaard, „daarom begreep ik, dat je nog niet sliep. Je hebt toch alles gevonden, wat je nodig had?”

Daan ging overeind zitten en knikte. De maan scheen zó helder in 't vertrek, dat alle voorwerpen duidelijk te onderscheiden waren. Hij zag het vriendelijke gezicht van Udo's moeder, haar ernstige ogen, die hem belangstellend aankeken en opeens kon hij zich niet meer beheersen. Met de magere, bruine handen voor 't gezicht snikte hij zijn droefheid en eenzaamheid uit.

Even liet mevrouw Versteeg hem schreien, voelde tranen in haar eigen ogen komen. Daan leek zo erg klein in 't ruime ledikant, zijn pyama was hem te wijd met veel te lange mouwen, die de tengeren vingers half bedekten. Ze dacht aan Udo, als die nu eens, in een heel ver land, zonder ouders, alleen onder vreemden....! Met haar arm om Daans hoekige schouders, poogde ze hem te troosten, vertelde van God, Die een

Vader wil zijn voor alle eenzame kinderen, beloofde, dat hij altijd met Udo mocht meêkomen en zij een heel klein beetje de plaats van zijn eigen lief moedertje bij hem wou innemen, hem ook zou schrijven, als hij weer in Utrecht was, net als ze Udo deed. „En, Daan, luister eens, over misschien heel lange tijd zul je je moeder terugzien in de hemel, waar zij op je wacht. Daar zal niemand ziek zijn en ga je nooit bij elkaar vandaan.” „Maar” — Daans tanden klapperden op elkaar — „waarom nam God moeder weg? Zelf wilde zij 't zéker niet, ze hield zoveel van ons allemaal en wilde graag bij ons blijven.”

„God had je moeder nòg liever, daarom riep Hij haar naar de hemel, waar ze nooit meer zwak is of pijn lijdt. Hij alleen weet, wat voor ons het beste is, maar dat kunnen wij niet altijd begrijpen.”

Daan knikte, dat hij er *iets* van begreep, hij ging weer liggen, veegde zijn ogen af met een punt van 't laken. „Krijg ik heus een brief van u?” vroeg hij gretig, „en mag ik nog eens hier komen? Udo is erg aardig op school, hij plaagt nooit, omdat ik zo raar Hollands praat, maar ik was soms jaloers, omdat hij een moeder had en zijn thuis zo dichtbij was. Dat hoef ik nu nooit meer te zijn.”

„Nee, dat hoef je zeker niet.” Mevrouw Versteeg trok de dekens wat hoger, gaf Daan een zoen op het voorhoofd. „Nu zal ik je een versje voorzeggen en dan moet je gauw gaan slapen:

Alléén, maar nooit gehéél alleen,
Ben ik in de eenzaamheid tevreên;
Want, als ik heel verlaten schijn,
Verdrijft de Heiland-Zelf die pijn.
Hij blijft bij mij, ik blijf bij Hem,
Zodat ik nimmer eenzaam ben.”

HOOFDSTUK IV

Bart van Beusekom merkte best, dat Daan en Udo steeds „dikker” vrienden werden. Op zichzelf vond hij dat niet erg, er waren leuker jongens op school dan het dokterszoontje van Dennendam. Udo was eigenlijk een echte bangerd, die niks durfde. Maar helemaal wilde hij zijn vroeger kameraadje toch niet laten schieten, dat ging niet voor „thuis” en de mooie auto van dokter Versteeg liet hem ook niet onverschillig. Hoewel — een paar weken geleden had hij ’t moeten aanzien, dat Daan en Udo er samen instapten en hem achterlieten, maar dat was zijn eigen schuld geweest. Strafwerk gehad, niet zuinig, de hele kamer, waar Bart sliep, al de zeven jongens, omdat ze voor de tweede maal betrappt waren op snoepen en sigaretten roken in bed. Van Ruiven had opgespeeld van je welste en ’t natuurlijk overgebiefd aan den directeur. Of die je er eventjes van langs gaf! ’t Slot was geweest: drie dagen kale boterhammen en géén weekend naar huis. Als ’t weer gebeurde, ging er een

brief naar zijn ouders en dan zwaaide er wat. Van vader een reuze-standje en moeder zou tranen met tuiten huilen. Dàt was nog 't ergste, want heel diep in zijn hart hield Bart veel van zijn zwak moedertje. En 't wàs toch óók de schuld van Udo! Als die hem niet zo links liet liggen en dien saaien roetmop voortrok, zou 't vanzelf niet gebeurd zijn.

„Roetmop” — net een goeie naam voor Daantje van Dijk. Een paar andere Indische jongens, die ook op hun kamer sliepen, hadden verteld, dat Daans moeder niet eens een „dame” was geweest, zo maar gewoon een Javaanse vrouw en erg bruin. Ze sprak een klein beetje Hollands en anders alleen Maleis. Bart wist dat natuurlijk niet, maar op Java wilde haast niemand met zulke mensen omgaan. Bart had goed geluisterd naar die laffe praatjes van de grotere jongens en bij zichzelf gedacht: Ik zal 't onthouden, dan kan ik er later Udo en Daan mee plagen. Mevrouw Versteeg zou er ook wel niets van weten, de dokter evenmin, want dan mocht Udo zijn vriendje zeker niet meer meebrengen. Net goed, dan hoefde Bart voortaan niet meer met hem in de auto te zitten. Een echte gluiperd was hij, dat stille jongetje! Tegen mevrouw Broerse deed hij ook altijd zo lief. Die noemde hem „Daantje”. „Bartje” zei ze nooit, gelukkig maar, Bart hield niet van dat geteem, hij was een jongen van haast veertien jaar. Moesten ze hem niet meê aan boord komen! Moeder? Nou ja, dàt was wat anders!

Udo had bij mevrouw Broerse een postzegel gekocht, stopte die in zijn portemonnaie, telde na, hoeveel geld er nog in zat. Eigenlijk wist hij 't wel: acht en vijftig cent. Eén kwartje, drie dubbeltjes en drie centen. Hij moest heel zuinig zijn, elke maand kreeg hij van vader een gulden zakgeld, daarvan wilde hij telkens twee kwartjes overhouden, die bewaarde hij in zijn koffer, in een doosje. Die koffer stond afgesloten op zolder. Met Daan samen spaarde hij voor Kerstmis, dan ging er een prachtige kaart naar Indië, een Kerstkaart, die meteen voor Nieuwjaar bestemd was. De vliegpost was duur!

Maar ook wilden ze cadeautjes kopen voor Udo's vader en moeder en die onder de Kerstboom leggen. Mevrouw Broerse zou hen helpen uitkiezen. Dan kochten ze zeker wat goeds.

Udo stopte 't geld weer in zijn portemonnaie en die helemaal onderin zijn broekzak. Dan kleepte hij zich uit en stapte in bed. Morgenochtend nog vóór 't ontbijt zou hij vijftig cent in zijn spaarpot doen en er dan niet meer aan denken. Net of hij ze helemaal niet had. De twee jongens sliepen vast, toen, tegen elf uur, mijnheer Laterveer even kwam kijken of alles op zijn afdeling rustig was. Hij merkte niets bijzonders, zag alleen, dat Udo's kleren niet zo netjes over de stoel hingen als die van Daan.

Hij lachte even, zou er morgen „rapport” van maken. Die enige zoontjes waren gewoon, dat moeder alles voor ze opruimde, werden wel eens wat zorgeloos of

slordig. Hoewel — hij kende er erger dan Udo, eigenlijk een bedaard, vlijtig kereltje!

Maar de andere morgen keek Udo zelf verbaasd naar de stoel naast zijn bed. Had hij broek en kousen zó neergegoid? De ene pijp sleepte over de grond. Veel tijd om er over te piekeren had hij niet, precies kwart vóór acht ging de gong voor 't ontbijt en hij moest nog even naar de zolder. Daan stond altijd wat vroeger op, ging dan in 't leslokaal wiskundesommen maken, om niet achter te komen bij de anderen van de klas. Hij wilde ingenieur worden, dan moet je een massa weten van meetkunde en rekenen.

't Kostte moeite, er 's morgens ineens uit te komen, het bed was dan zo lekker warm en de morgens waren al tamelijk koud, maar Daan wilde mèt de mooie Kerstkáárt ook een mooi Kerstrappòrt naar Indië kunnen sturen. Dat zou vader natuurlijk plezier doen, dan keek hij misschien weer vrolijk, niet zó verdrietig tenminste als toen Daan naar Holland ging.

En zó kwam het, dat, als Udo opstond en zich aan-

kleedde, hij 't kamertje voor zich alleen had.

Fluitend trok hij zijn schoenen aan en borstelde zijn haar. Dan wilde hij 't geld te voorschijn halen, deed zijn portemonnaie open en leegde die in zijn hand. Wat was dat nu? Drie dubbeltjes en drie centen, maar géén kwartje? Misschien in een hoekje geschoten of op de grond gevallen. Hij keek en zocht, *in* de portemonnaie, onder 't ledikant, onder 't beddekleedje. Maar hij vond niets. Nog eens in zijn zak gevoeld — ook niet. Udo werd boos en verdrietig, dat kwartje *moest* er toch zijn. Verloren had hij 't niet, hij was sinds gisteravond de kamer niet uit geweest. Wáár was het dan toch?

Haastig kwam Daan binnenlopen, om nog gauw zijn handen te wassen, want de bel voor 't ontbijt luidde al. Even keek hij naar Udo's gezicht, merkte dadelijk, dat er iets aan scheelde, 't stond zó bedrukt! Toch vroeg hij niets, zei alleen: „Ga je mee?”

Samen gingen ze naar de eetzaal, de meeste jongens waren er al.

„Met jou heb ik een appeltje te schillen, Versteeg.” Mijnheer Laterveer kwam naar Udo toe, keek hem een beetje plagend aan, maar men kon dadelijk zien, dat hij helemaal niet boos was. „Gisteravond heb ik jullie kamertje geïnspecteerd, bij Van Dijk was alles in orde, jouw kleren lagen zowat half op de grond en half over je stoel. Mag niet weer gebeuren, hoor!” Lachend trok de leraar Udo aan zijn blonde kuif, blijkbaar vond hij

't verzuim niet zo heel erg. Udo wilde ook lachen, maar van harte ging het niet, want opeens moest hij naar Bart kijken, die natuurlijk had gehoord, wat mijnheer Laterveer zei en zich gauw omkeerde. Udo zag nog net, dat hij een kleur kreeg en toen kwam er een nare gedachte in hem op. Waarom was dat? Bart hoefde toch niet te kleuren, als de leraar wat tegen een anderen jongen zei. En wàt zei mijnheer eigenlijk? Dat zijn kleren zo slordig lagen? Dat kòn haast niet, Udo wist zeker, dat hij ze behóórlijk over zijn stoel had gehangen. Deed hij *altijd*. Thuis misschien niet, maar hier op school wèl. Er werd streng gelet op orde en netheid. Zou er dan een andere jongen aan zijn kleren zijn geweest, ze door elkaar hebben gegooid? Bart misschien? Hij kreeg zo'n kleur! Udo schaamde zich voor zijn volgende gedachte: wist Bart ook van dat kwartje? Had hij het misschien weggenomen? *Dan was Bart dus een dief.*

Udo hoorde niets meer van wat de jongens onder elkaar praatten, 't was tijd, om naar de klas te gaan. Werktuigelijk liep hij met de anderen mee.

In een tamelijk lange, erg onsamenhangende brief had Udo 't gebeurde naar huis geschreven en toen zijn ouders 't gelezen hadden, schudde dokter Versteeg verdrietig het hoofd. „Dat valt me tegen van Bart, 'k vond hem een pienter kereltje, een beetje zelfzuchtig misschien, maar, ja, in een gezin met zó veel kinderen en een huishoudster moet ieder wel voor z'n

eigen rechten opkomen, maar van oneerlijkheid heb ik hem nooit verdacht."

„Udo kan het best mis hebben. Hij heeft geen bewijzen. Gelukkig maar, dat hij op school nog niets vertelde, dat valt me erg van hem mee, zijn hart ligt gewoonlijk op zijn tong en 't is toch een vreselijke beschuldiging. We moeten er Zaterdag eens met hem over praten en je laat Bart gewoon meerijden, net of er niets gebeurd is, vind je niet?"

De dokter knikte. „Een beetje moeilijk is 't wel, ik hoop maar, dat alles goed afloopt, misschien komt het kwartje nog te voorschijn."

Doch dat gebeurde niet en toen 's Zaterdags de boterhammen op waren, begon Udo's moeder er zelf over. „Daan weet het natuurlijk," zei ze zacht.

„Ik moest er toch met iemand over praten." 't Huilen stond Udo nader dan 't lachen. „Eerst wou ik 't aan mevrouw Broerse vertellen, maar dat durfde ik niet."

„Gelukkig maar," meende zijn vader, „als de directeur er achter was gekomen, had hij het moeten onderzoeken. Laten we afspreken, dat je in 't vervolg je geld, al is 't nog zo weinig, secuur opbergt en nooit iets laat slingeren. Daan belooft ons ook, dat hij over 't kwartje zwijgen zal?"

Trouwhartig keken de zwarte ogen van den Indischen jongen dokter Versteeg aan. „Ik klik nooit," zei hij eenvoudig.

„Mooi zo." Udo's vader klopte Daan op de schouder. „Ik moet er nog op uit, om een paar patiënten te be-

zoeken. Jullie maken 't je maar gezellig."

Toch was dit weekend niet zó prettig als de vorige. Ze kwamen Bart een paar keer tegen, wat niet anders kon op zo'n klein dorp, zagen hem met zijn vader en broers in de kerk, maar hij deed net, of hij de jongens niet zag en Udo's moeder, die dit heel goed merkte, vond het niet bepaald een teken, dat Bart onschuldig was, maar zij sprak dit vermoeden alleen tegen haar man uit en dokter Versteeg gaf zijn vrouw geen gelijk. Je ging je nu onwillekeurig zulke dingen verbéelden. Dus bleef hij even vriendelijk en welwillend tegenover Bart, praatte over de Kerstvacantie en over het Kerstrapport.

„Je moet zorgen, een goed rapport te krijgen, jongen," zei hij ernstig, „dat zal je moeder goed doen en helpt haar meer dan mijn poeders en drankjes."

Veel antwoord gaf Bart niet. Wist hij al, dat zijn rapport er niet te best zou uitzien?

HOOFDSTUK V

Mevrouw Broerse was in de week vóór Kerstmis de vraagbaak en raadgeefster van iedereen, die haar hulp inriep. Er ging een prachtige Kerstkaart naar Indië, eigenlijk een heel boekje kaarten, voor vader de mooiste en voor Daans broertjes en zusjes ook elk één. „Ze zullen de sneeuw zo vreemd vinden," lachte de Indische jongen, „want die hebben

we bij ons niet." Toen werd hij ineens ernstig, tuurde op zijn rapport, dat gelukkig heel goed was. „Verleden jaar waren we allemaal bij elkaar, toen leefde moeder nog," ging hem door 't hoofd, maar hij zei er niets over. Er was ook veel, dat hem bezighield en in beslag nam. Udo en hij hadden cadeautjes gekocht voor Udo's vader en moeder, aardige, niet dure geschenken, die ze wilden geven bij de Kerstboom, want die kwam ook in 't doktershuis. Daan stelde er zich heel veel van voor, hij kwam al een beetje in de Kerststemming.

„Ik zou niet graag in Utrecht Kerstfeest vieren," dacht Udo de ochtend, dat ze weg zouden gaan, „op een dorp is 't veel mooier dan in de stad, vooral als er sneeuw ligt. Die blijft in de tuin en op de buitenwegen zo lang mooi wit, dat staat echt Kerstig, hier is het dadelijk één en al modder. Weet je wat we doen moesten?" dacht hij hardop verder. „Aan vader en moeder vragen, of Bart óók bij de Kerstboom mag komen; bij hen thuis hebben ze nooit een boom, omdat zijn moeder haast altijd ziek is. De huishoudster vindt het zo'n rommel met al die dennenaalden en dat kaarsvet."

„Zou Bart willen kómen?" Daan van Dijk vroeg het met merkbare verbazing. „Hij bemoeit zich eigenlijk nooit met ons."

„Dan blijft hij wèg," zei Udo haastig, „maar ik wil 't tòch vragen." Langzamer en zachter voegde hij er nog bij: „Kerstmis is maar niet zo'n gewoon feestje. Moeder zegt, dat we moeten proberen, op die dagen een

ander gelukkig te maken. Daarom wou ik Bart. . . .” Bijna beschaamd zweeg Udo en trommelde op de zijkant van zijn koffer, die al klaar stond.
„Ja, natuurlijk.” Daan vroeg niet verder, hij begreep altijd dadelijk alles.

De dag vóór Kerst stapte Udo naar 't notarishuis. Hij was al vroeg gegaan, om Bart thuis te treffen. Mevrouw Van Beusekom lag op een rustbed in de huiskamer en haar magere, wat klamme handen hield ze nu en dan voor de oren, als 't rumoer al te erg werd. Want de kinderen, groot en klein, waren gewoon, dat moeder ziek was, stoorden er zich niet veel meer aan. Bart keek vreemd op, toen hij hoorde, waar Udo eigenlijk voor kwam en hij wilde maar dadelijk botweg „nee” zeggen, maar dat ging toch niet. Bovendien waren Henk en Jaap ook in de uitnodiging begrepen en die gingen „dolgraag”. En als Bart er even over dacht, vond hij het toch best de moeite waard, naar de Versteegen te gaan; hij wist het nog wel van vorige jaren. Je kon er eten en drinken, zoveel je wilde, alles even lekker en dan kreeg je nog een presentje ook. Of het déze keer wel zo leuk zou zijn? Met dien roetmop er bij? Daan had hem nooit wat gedaan, toch hield hij niet van dien „stiekemerd”. Maar hij liet zich door hem de pret niet bederven. Mijnheer en mevrouw waren vriendelijk genoeg en Udo leek nu ook nogal geschikt. Niemand wist, wat er die avond op Udo's slaapkamertje was gebeurd, geen mens had er hem

zien binnensluipen en na zoveel weken zou 't wel niet meer uitkomen.

„Hebben jullie al schaatsen gereden?” vroeg Udo, toen mevrouw Van Beusekom de uitnodiging voor haar drie jongens had aangenomen.

„En òf,” pochte Jaap. „Jullie dan niet? Wacht jij misschien tot de zomervacantie?”

„Tot vader vindt, dat het ijs sterk genoeg is,” zei Udo eenvoudig, „maar ik hoop, dat we er gauw op mogen, want Daan heeft natuurlijk nog nooit gereden en die wou 't graag leren.”

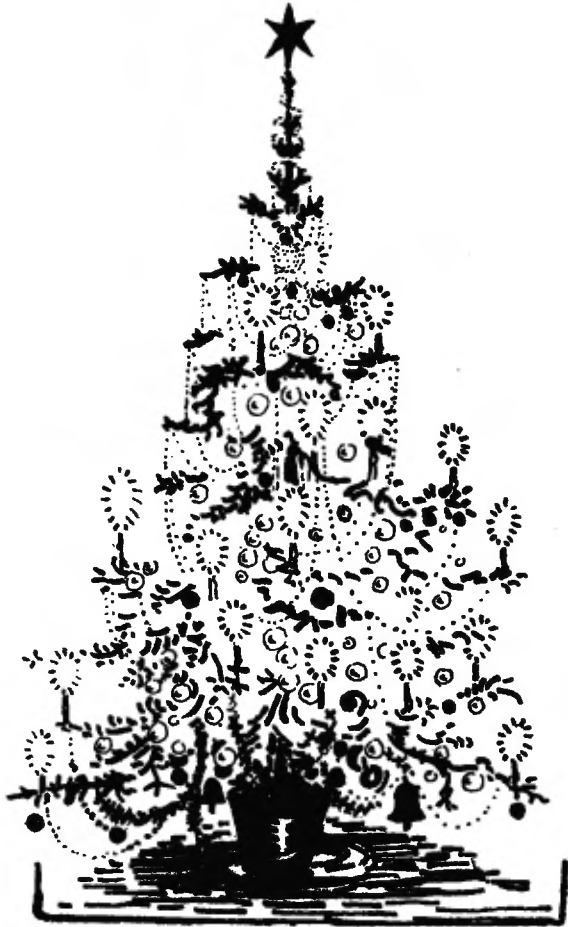
„Willen wij hem vanmiddag meenemen?” stelde Henk voor.

Haastig schudde Udo het hoofd. „Om hem kopje-onder te laten gaan? Dank je wel. Pas zelf maar op, dat je geen nat pak krijgt, 't heeft nog niet hard gevoren.”

Hij gaf mevrouw een hand, knikte tegen de jongens. „Tot morgen dan, we beginnen al om vier uur, zodra het donker is.”

Met glinsterende ogen keek Daan om zich heen, toen de Kerstboom werd aangestoken. Zo mooi en plechtig had hij zich alles toch niet voorgesteld. 't Electrisc h licht was uitgedraaid, maar, behalve in de boom, brandden er kaarsen op de schoorsteen, op een paar hoektafeltjes en op de piano. Mevrouw Versteeg zat er al voor, toen ze binnenkwamen en speelde zacht de wijs van een bekend Kerstlied; dadelijk begon ieder in

de kamer mee te zingen, tot Gijsje toe met haar beverige stem. Men ging zitten waar men graag wilde.

Daan zocht een plaatsje naast dokter Versteeg, Bart zo dicht mogelijk bij 't Kerstgebak, wat zijn broers onwillekeurig deed lachen. Die Bart toch! Altijd er op uit, zoveel en zo lekker mogelijk te eten! Hoe zou hij 't

wel maken op kostschool? Bij Broerse was 't goed, maar nooit overdaad. Ze waren ook een paar jaar op kostschool geweest.

Wat later las dokter Versteeg een Kerstlegende voor. 't Ging over een jongeman, wien alle gaven, die hij van het Kind Jezus ontving, niet gelukkig konden maken, omdat hij vergat, ook iets aan den Jonggeborene te brengen. Hij bleef bezwaard met allerlei lasten van schuld en tekortkomingen, inplaats van ze neer te leggen in de kribbe van Jezus. Tot hij opeens merkte, dat het Kindeke de kleine handen naar hem uitgestrekt hield, om te ontvangen. En toen de knaap niet wist, wàt te geven, wees het Kind op de zware last van zonde, waaronder hij gebukt ging, die hij onmogelijk alleen kon torsen. Op 'tzelfde ogenblik, dat hij bereid was, de zonde los te laten, werd hij er van verlost, voelde hij zich een vrij en gelukkig mens.

Daan luisterde zó aandachtig, dat hij al het andere vergat en merkte daardoor niet, hoe Joop en Henk elkaar aankeken en wenkten; zij hadden zulke verhalen al meer gehoord, kwamen daarom niet gauw onder de indruk, maar toch vonden ze 't wel een prettige avond en dokter Versteeg een aardigen man. Hun vader had nooit tijd voor 't gezin, zelfs 's Zondags niet, dan zat hij meestal op zijn kamer de couranten van een hele week te lezen.

Toch had dokter Versteeg het ook bar druk; diengunde mien 's nachts niet eens altijd rust.

Bart had het ook best naar zijn zin; hij vroeg aan

mevrouw Versteeg, of hij mocht helpen presenteren, nam Gijsje de schaal kerstkoeken vast uit de handen. Zijn broers plaagden, dat hij dan alles bepaald alleen opat, maar mevrouw liet hem goedig begaan. Als ze Bart zo vrolijk en gediensig door de kamer zag lopen, kon ze niet geloven, dat hij het lelijke had gedaan, waarvan Udo hem beschuldigde, was ze 't eens met haar man, dat een kwartje nog wel op 'n andere manier kan wegraken. Udo moest het zich ook uit het hoofd zetten, had het misschien wel gedaan, er werd tenminste niet meer over gepraat.

Tegen negen uur gingen de gasten weg, erg in hun schik met de geschenken, die ze mee naar huis namen. Udo en Bart deden gewoon-vriendelijk tegen elkaar, niet meer stijf of gedwongen.

„Prettige avond gehad, Daan?” vroeg dokter Versteeg, toen Udo en zijn logé naar boven gingen. De „logé” knikte. „Héél prettig,” zei hij dankbaar, maar zijn ogen bleven ernstig.

„Toch niet helemáál voldaan?” Mevrouw zag de schaduw wel in de bruine ogen, begreep, dat Daan iets verzwegen.

„Hij had gehoopt, vóór Kerstmis een brief uit Indië te hebben,” antwoordde Udo in plaats van zijn vriend, „maar er is niets gekomen.”

„Misschien naar Utrecht gegaan,” meende de dokter, „maar dan wordt hij natuurlijk doorgezonden, heb je de brief stellig morgenochtend. Anders komt hij over twee dagen met het volgende vliegtuig. Die feestdagen

houden de post ook wel eens op, moet je denken."

Daan knikte; hij begreep het best; toch kostte 't hem moeite, de teleurstelling te verwerken. Vader was zo precies, schreef altijd op dezelfde tijd, als er maar niets aan scheelde!

Doch de andere morgen lag de brief naast zijn bordje; hij was over Utrecht gekomen. Daan herkende de hand van mijnheer Broerse op 't veranderde adres.

„Lees maar eerst," zei mevrouw vriendelijk, „je zult erg nieuwsgierig zijn en 't duurt nog wel even, voor mijn man en Udo beneden komen."

Maar Daan schudde 't hoofd. „Ik wil liever wachten, tot we ontbeten hebben, dan neem ik, als u 't goed vindt, de brief straks mee naar mijn kamertje."

„Udo zou de brief dádelijk hebben opengescheurd en gelezen, geen minuut hebben willen wachten," overlegde mevrouw in stilte, „Indische jongens *zijn* een beetje anders dan Hollandse."

„'t Is zeker een lánge brief," lachte dokter Versteeg, toen Daan al een half uur boven was en nog niets van zich liet horen. Zelf had hij in die tijd al een paar patiënten te woord gestaan en geholpen, nu stond hij op 't punt uit te rijden, en wilde toch even horen, of Daan goede berichten van thuis had.

De jongen kwam maar niet voor de dag!

Udo werd ongedurig, hing wat in de kamer om. Ze mochten eindelijk naar de ijsbaan; vader vond het ijs sterk genoeg en had gezorgd, dat Daan ook schaatsen

kreeg. Hij moest het toch leren; alleen te gaan rijden vond Udo lang zo leuk niet. „Zal ik Daan even roepen?” stelde hij voor.

„Wacht, 'k loop zelf wel naar boven.” Dokter Versteeg kreeg het gevoel, dat er met zijn logé iets niet in orde was en toch kon hij onmogelijk zeggen, waaróm hij dat dacht. Daarom hield hij Udo terug, liep vlug de trap op.

Daan zat op zijn afgehaald bed, een paar dicht beschreven velletjes lagen gekreukt over de grond, of ze er zó waren neergegoot. 't Donkere jongenshoofd steunde op de ellebogen, bedroefd en verslagen keken de zwarte ogen voor zich uit. Toch schenen ze nauwelijks iets te zien, Daan veranderde zijn houding tenminste niet, toen de deur openging. Hij keek pas op, toen dokter Versteeg wat vroeg.

„Wil je vertellen, wat er aan scheelt, Daan?”

„Vader gaat . . . weer . . . trouwen . . .”

Tussen twee snikken door klonk, haast niet hoorbaar, het antwoord.

Dokter Versteeg wist wel, dat je niet altijd wat hoeft te zeggen, om te troosten. Hij legde zijn hand op Daans schouder, lichtte met de andere 't gebogen hoofd op.

„Dat is voor jou wel hard, jongen, maar je moet proberen, flink en verstandig te zijn, 't je vader niet moeilijker te maken. Hij hééft al zoveel verdriet en zorg gehad.”

„Maar er komt een ander op de plaats van moeder.

Een vreemde dame! Ik ken niet eens haar náám. Ze zal in moeders stoel zitten en al moeders dingen ge-

bruiken. En we zullen haar mama moeten noemen.”
„Daan,” zei dokter Versteeg ernstig, „je houdt veel van je vader, is 't niet? Je vond het heel erg, dat hij zo

eenzaam was in dat grote huis, want je broertjes en zusjes zijn allemaal heel wat jonger dan jij, kunnen niet veel voor hem doen. En jij bent ver van huis, om te leren. Moet je nu niet blij zijn voor je vader, dat hij 't weer gezellig krijgt en er altijd iemand zal zijn, die voor hem en de kleintjes zorgt?"

„Ik ben blij, dat ik hier ben, dan hoef ik die nieuwe moeder niet te zien en geen „mama” te zeggen.” Daan sprak boos en driftig en Udo's vader begreep opeens, dat hij geen „makkelijk” kind was, ook veel meer nadacht dan jongens van zijn jaren meestal doen. Hij gaf niet dadelijk antwoord.

Zijn auto wachtte beneden, eigenlijk moest hij gauw weg en toch kon hij niet besluiten, Daan alleen te laten.

„Als je moeder eens hier was in mijn plaats,” zei hij eindelijk, „wat zou zij je dan 't liefst zien doen? Boos over je vader denken en spreken, zijn brief kwaad weggooien, hem niet gunnen, weer een beetje geluk te hebben? Of zou ze willen, dat je vriendelijk terugschreef, je best deed, blij te zijn om je vader?"

't Is moeilijk, Daan,” — dokter Versteeg was anders geen man van veel woorden, maar hij wilde het vriendje van zijn zoon zo graag helpen — „ik weet het bij ondervinding. 'k Heb ook vroeg mijn moeder verloren en een paar jaar later een tweede moeder gekregen, een „stiefmoeder”, zoals men 't onvriendelijk noemt, maar ik heb van haar véél gehouden en zij hield van mij als van een eigen zoon. Dat ging alle-

maal niet opeens, denk dat nu niet, maar God heeft me geholpen en dat wil Hij jou ook doen, als je 't Hem vraagt. Zullen we 't samen doen, Daan?"

Daan knikte zwijgend; de boze, bittere trek om zijn mond was verdwenen en, eer hij de handen vouwde, raapte hij de ineengefrommelde velletjes papier van de grond op, streek ze haastig glad.

„Geef me nu maar een stevige hand, jongen.” Dokter Versteeg maakte zich gereed, om weg te gaan. „Ik zal 't beneden even zeggen, dan doet Udo je geen lastige vragen.”

„Dat doet hij nooit,” verdedigde Daan zijn vriend. „U bent allemaal even aardig voor me. En ik doe u nog zo'n boel last aan,” voegde hij er berouwvol bij.

„Daarover praten we niet.” De dokter was in een paar haastige stappen beneden.

's Middags aan tafel was 't een heel andere Daan, dan die 's morgens zo moedeloos en wanhopig op de rand van zijn bed had gezeten. Hij was een poos met Udo op 't ijs geweest, 't vroom sterk, maar er stond geen wind en de inspanning van 't leren rijden maakte Daan door en door warm.

Udo voelde zich geweldig als instructeur; hij kende alle wateren en slootjes om Dennendam, bracht zijn leerling waar 't stil was en ze niet veel bekijks hadden. Na een paar uren stond Daan al vrij stevig, durfde zelfs al een beetje uitslaan en toen klampte Udo een

troepje jongens aan, die aan een stok reden. „Houd je maar stevig vast,” knikte hij tegen Daan, die misschien liever met Udo alleen was gebleven, „zo leer je 't heus gauw, ik rijd achter je, je let maar op je voorman: links, rechts, links, rechts.”

Daan was vlug, lenig en licht, hij hield van sport en kende geen vrees voor vallen. Toen ze 't baantje ten einde waren, zagen ze de jongens van den notaris aan de kant staan. Joop en Henk groetten luidruchtig, Bart hield zich een beetje achteraf, maar toen Daan in een gulle bui al de jongens op anijsmelk en moppen tracteerde, kwam hij er ook bijstaan, at en dronk vrolijk mee. 't Zou toch ook al te jammer zijn geweest, als hij zijn deel van 't onthaal had moeten missen.

Die Daan scheen geen gebrek te hebben aan geld, hij betaalde zo maar met een gulden.

HOOFDSTUK VI

De vakantie was weer om, de winter duurde nog voort en tussen de lessen door gingen de leerlingen van mijnheer Broerse menig half uurtje rijden met de leraren, die er ook van hielden. Daan van Dijk vond het wat echt, dat hij kon meedoen, al was 't goed te zien, dat hij het dit jaar voor 't eerst deed. „Al smedende, word je een smid, Daantje,” troostte mevrouw Broerse, die zelf de schaatsen nog wel eens onder bond en hem had zien rijden. „Je doet het heus al heel goed.”

Hij had haar verteld, dat zijn vader trouwen ging, maar op een heel andere toon dan aan dokter Versteeg. „U begrijpt wel,” redeneerde hij wijs, „dat vader zich niet altijd met de kinderen kan bemoeien, soms is hij dagen lang van huis. En tante Hermance kon niet tegen de warmte, die werd ziek en moest terug naar Bandoeng, omdat het daar veel koeler is. Onze baboes zijn wel goed en zorgzaam, maar ze verwennen de kleintjes zo en dan worden ze ondeugend.

Natuurlijk kan ik van deze moeder niet dadelijk veel houden, maar ik zal er mijn best voor doen. Dat heb ik aan vader ook geschreven.”

Mevrouw Broerse had medelijden met Daan, doch liet er niets van merken. Dat zou niet verstandig zijn geweest. Ze was blij, dat hij het zo opnam, hield nog meer van hem dan vroeger. Ze zou wat graag een zoon gehad hebben als Daan, zo aanhankelijk en trouwhartig. Gelukkig, dat de Versteegen zulke goede vrienden van hem waren. Udo was ook een flink kereltje, in 't begin kon hij niet best wennen, nu ging alles veel beter, ook al, omdat Daan zich bij hem had aangesloten.

Mijnheer Broerse keek nog eens de pas ontvangen brief door, zijn gezicht stond ernstig en bezorgd, van zijn gewone vriendelijke gemoedelijkheid was niet veel te merken.

„Mevrouw Van Beusekom schijnt het niet goed te maken,” zei hij eindelijk, „dokter Versteeg schrijft er

over. 't Kon wel eens nodig zijn, dat Bart naar huis geroepen werd.

„Zó erg?” De directeursvrouw wist niet veel van Barts huiselijke omstandigheden, zelf praatte hij er eigenlijk nooit over, maar dat mevrouw Van Beusekom ziek was, had ze natuurlijk gehoord. „'t Is daar een druk gezin met al die kinderen.”

Haar man knikte zwijgend. Natuurlijk had hij te doen met Barts moeder, zou ook Bart graag 't verdriet hebben bespaard, om zo'n treurige reden naar Dennendam te moeten, maar toch waren er andere dingen, die hem hinderden, hem nog meer zorg gaven.

In de laatste tijd, eigenlijk al sedert 't begin van deze cursus, gebeurden er verkeerde dingen op school en tot nu toe had hij er niet achter kunnen komen, waarin dat verkeerde precies bestond. Er was gerookt en gesnoept op de afdeling van mijnheer Van Ruiven, die toch als tamelijk streng bekend stond. Een paar grotere jongens, ook twee Indische, waren op heterdaad betrapt, maar ook die kleine Van Beusekom ging niet vrij uit. In al de jaren, dat mijnheer Broerse een kostschool hield, hadden zulke dingen meer plaats gevonden, doch na een paar ernstige waarschuwingen en een tamelijk gevoelige straf viel er dan toch verbetering te merken, maar nu scheen 't kwaad in stilte voort te gaan en was het toch onmogelijk, de schuldigen aan te wijzen. Een enkele doos sigaretten of een paar pakjes chocolade zou de directeur door de vingers hebben gezien, een waarschuwende stem

scheen hem echter te zeggen, dat er méér gebeurde. Met zijn vrouw had hij er de laatste weken niet meer over gesproken, alleen aan mijnheer Van Ruiven gezegd, dubbel scherp op te letten. Hij zelf zou het óók doen.

„Zeg, Udo.”

Onhoorbaar, nog in zijn pyama, op blote voeten, was Bart 't slaapkamertje van zijn overburen binnengekomen, sprak heel zacht, om Daan niet wakker te maken. 't Begon pas licht te worden, want de klok in de hal moest nog zes slaan.

„Hè? Wat? Wat moet je?” Udo wreef zich de ogen uit, keek toen verbaasd naar Bart, die vlak vóór zijn bed stond.

„Geef me een postzegel van je of . . . of een stuiver, om er een te kopen. We mogen vanmiddag naar huis schrijven en al mijn geld is op.”

Even werd Udo nijdig. Die Bart toch ook! Altijd hetzelfde: „Heb je dit?” en „Geef me dat.” Daar maakte zo'n vervelende kerel je nog voor wakker! Had hij straks toch kunnen vragen. Maar opeens dacht Udo aan de laatste brief, die hij uit Dennendam kreeg, waarin stond, dat de moeder van Bart héél erg ziek was en 't zou kunnen gebeuren, dat zij niet meer beter werd. Natuurlijk wou Bart aan zijn vader schrijven en als je dan geen pòstzegel had.

„Geef me dan even mijn . . . Wacht, nee, ik kan er zelf bij.” Hij futselde wat aan de dekens en kussens,

ging rechtop zitten, met een gewoon kruidenierszakje in de hand.

„Hier, vijf centen en maak nou alsjeblieft, dat je weg komt.” Zodra Bart weg wàs, stopte hij 't geld weer tussen kapokmatras en onderlegger, daar lag het tegen-

woordig 's nachts altijd, niemand zou 't er zoeken. Een ogenblik later was hij weer vast ingeslapen en werd pas wakker, toen de tweede bel voor 't opstaan luidde. Toen moest hij zich natuurlijk haasten, om nog net op 't nippertje beneden in de eetzaal te zijn.

„Zeg 'eris even, wat gebeurt hier? Zijn jullie niet wijs geworden? 't Is geen boksmatch! Laat dadelijk los, Van Dijk! Wil jij je handen eens thuishouden, Versteeg. Wat betekent al die herrie?”

Hijgend, een beetje bedremmeld, gehoorzaamde Udo, maar Daan bleef zich letterlijk aan Bart vastklemmen, sloeg en stompte hem, waar hij raken kon.

„En nu is 't genoeg.” Mijnheer Van Ruiven trok de beide jongens van elkaar, duwde Bart achteruit, hield Daan stevig vast. Bart was groter en forser dan de Indische jongen, scheen niettemin een paar gevoelige opstoppers te hebben gekregen.

De leraar, die, door 't lawaai op de bovengang, begrepen had, dat er iets bijzonders gebeurde en haastig de trap was opgevlogen, bracht de jongens terug in 't kamertje van Udo en Daan, keek toen Bart scherp aan.

„Wàt heb jij uitgevoerd?” vroeg hij kort. „Waarom ging je met Van Dijk vechten?”

„Ik wou wat vragen aan Udo,” stotterde Bart, „anderen hoefden 't niet te horen, toen wachtte ik hier op hem, tot hij boven kwam. . . .”

„Leugenaar,” schreeuwde Daan buiten zichzelf, „je

bent een leugenaar en een dief! Je hebt al eens een kwartje van Udo weggenomen en nou een hele gulden en toen durfde je zeggen, dat ik.... vanmorgen.... toen Udo net even weg was....” De ogen van Daan schenen vonken te schieten, vonken van boosheid en verontwaardiging.

Door 't geschreeuw van de opgewonden stemmen hadden ze niet gehoord, dat er iemand naar boven was gekomen, nu deed mijnheer Broerse de deur open, keek met verbaasde blik van den een naar den ander. Die hoogrode gezichten en de gehavende kleding van twee der jongens bewezen wel, dat er iets bijzonders gaande was, iets ergs misschien.

Mijnheer Van Ruiven bracht den directeur met een paar woorden op de hoogte. „We zullen 't uitzoeken,” zei deze alleen. „De klas wacht op u,” ging hij voort tegen den leraar, „de jongens gaan mee naar de directiekamer. 't Komt me voor, dat ze alle drie schuld hebben.”

„Ziezo, Versteeg, jij lijkt me de bedaardste, vertel me precies wat er gebeurd is.” De stem van mijnheer Broerse klonk streng en afgemeten, hij keek Udo aan, ernstig, eigenlijk bedroefd.

Geen enkele keer brak hij de hakkende woorden van zijn leerling af, zwiingend luisterde hij, tot Udo zweeg.

„Liep Van Beusekom wel eens meer jullie kamer binnen?” vroeg hij dan.

„Dat geloof ik niet, mijnheer, maar toen Daan en ik na 't ontbijt boven kwamen, stond hij vlak vóór mijn ledikant en hij deed zo raar. Onder mijn matras had ik geld gestopt en er was een gulden weg....”

„Toen durfde hij zeggen, dat *ik* het wel gedaan zou hebben, omdat ik maar een roetmop ben en alle roetmoppen dieven zijn en toen.... toen....” Daan schreeuwde het haast uit, „zei hij wat erg lelijks van mijn moeder en toen — sloeg ik hem.”

„Dat zie ik,” stemde mijnheer Broerse toe en hij keek naar een striem en een buil op Barts gezicht, „’k wist niet, dat jij zo’n vechtersbaas was, Van Dijk.”

Daar zag Daan op ’t ogenblik ook niet naar uit. Hij stond klein en zielig tussen de twee forse jongens van Dennendam, hoewel die toch ook niet bepaald een krijgshaftige indruk maakten.

„Waarom stopte je ’t geld eigenlijk onder je matras?” vroeg de directeur aan Udo, „je had het beter aan mevrouw of aan mijnheer Laterveer in bewaring kunnen geven. Vooral, omdat ’t al eens gebeurd was, dat je wat miste. Je mag anderen niet in verzoeking brengen.”

„’k Had het pas thuis gekregen en vader is van de week jarig, daarom wou ik wat kopen,” zei Udo zacht.

„Waarom verdacht je Van Beusekom eigenlijk?” vroeg mijnheer Broerse streng.

Toen moest Udo alles wel vertellen, maar hij spaarde Bart zoveel hij kon.

„Je had het toen dadelijk moeten zeggen, dan was dit misschien niet gebeurd.”

Udo knikte alleen, wist zo gauw geen antwoord.

„Ga nu maar naar je klas, en jij ook, Van Dijk. Na schooltijd praten we verder en je zwijgt tegen de anderen. Eerst moet dit zaakje worden uitgezocht.”

Ook tegenover den directeur bleef Bart in zijn koppige houding volharden; hij ontkende alles. Udo was vroeger zijn vriendje, maar tegenwoordig deed hij zó

raar. Misschien stookte Daan hem op. Van gestolen geld wist hij niets. Wat moest hij er mee doen? Hij kon toch niets kopen. Misschien hadden de jongens zelf 't geld versnoept en wilden hem de schuld geven.

Mijnheer Broerse liet Bart uitspreken, zonder hem ook maar één keer in de rede te vallen. Onder de strakke, onderzoekende blik van den directeur, die hij voortdurend op zich gevestigd voelde, praatte Bart zich echter vast, begon te stotteren en hield midden in een zin op.

Hierop had mijnheer Broerse blijkbaar gewacht, want hij vroeg onverwacht, op den man-af: „Waar heb je die gulden gelaten?”

„Mijnheer, ik heb heus niet. . . . denkt u dan. . . .?”

„k Heb geen tijd meer op 't ogenblik,” klonk het boos en dreigend, „tot je schuld bekent, blijf je opgesloten in 't strafkamertje. Ga maar mee.”

't Strafkamertje was geen nare cel, geen akelig gevangenishok, 't leek een vertrek als de andere: eenvoudig en zindelijk. Er stond een smal ledikant, een tafeltje en een paar stoelen. Veel meer al niet. Maar je was er alléén en de deur werd achter je op slot gedaan. De directeur gaf Bart een taak op, de conciërge zou zijn boeken en schriften brengen.

Maar de gestrafte maakte geen haast, aan 't werk te gaan, hij schopte tegen de tafelpoten, had lust, zijn stoel om te gooien en schoof de leerboeken zo ver mogelijk van zich af. Bart was nijdig, voelde geen spijt

over 't gebeurde, gaf anderen de schuld. Wacht maar, als hij dien nikker in zijn handen kreeg of Udo met

dat uitgestreken gezicht. Flinke jongens klikken niet tegen een leraar, die vechten 't onder elkaar uit. Straks moesten ze hem toch eten brengen, ze konden

hem geen honger laten lijden.

Als hij nu maar volhield, niks van die gulden te weten, zouden ze hem morgen of zo weer uit het kamer-tje laten, sliep hij er alleen vannacht maar. Dat was zo erg niet.

Gelukkig, dat hij het geroofde geld niet bij zich gestoken maar gauw onder 't beddekleedje gestopt had, toen hij wat aan de deur hoorde. 't Werd misschien pas Vrijdag of Zaterdag gevonden. Nou, dan wàs het toch weggerold!

Hij zou maar sommen gaan maken, dan duurde de tijd zo lang niet. De wijzers van de torenklok, die hij door 't venster kon zien, stonden nog niet eens op elf uur.

't Werd een nare dag voor Bart, al kreeg hij om half-één goed eten en om halfzes dikke boterhammen.

Om drie uur was de directeur binnengekomen. „Heb je me niets te vertellen, Bart?”

„Nee, mijnheer.”

„Denk er om, jongen, als je nu nog ontkent, blijf je opgesloten tot ik morgen tijd voor je heb.”

Een stug schouderophalen was 't enig antwoord geweest.

't Gezicht van mijnheer Broerse stond bepaald verdrietig, toen hij in de huiskamer aan tafel zat.

„Zo'n halsstarrige rekel,” mopperde hij, „als hij morgen geen rede verstaat, zet ik hem op water en brood.”

„Ben je er zeker van, dat hij schuld heeft?” vroeg mevrouw vriendelijk. „Als 't nu toch eens uit kwam, dat Udo zich vergist had?”

„Uitgesloten.” Mijnheer Broerse schoof zijn theekop een heel eind van zich af. „’t Is ook niet alleen om die diefstal, er zijn meer lelijke dingen gebeurd. En Bart is er bij betrokken.”

„Misschien verraadt hij de anderen niet graag,” wilde mevrouw nog goedpraten, maar de directeur lachte grimmig. „Heler en steler, diefje en diefjesmaat — zo zal ’t wel zijn. Neen, vrouw, om dien Bart vrij te pleiten, zou je een advocaat van kwade zaken nodig hebben.”

Mevrouw zuchtte; helemaal overtuigd was ze niet.

HOOFDSTUK VII

In lusteloze houding hing Bart op een stoel bij ’t venster. De schemering begon te vallen, de hoeken van de kamer waren al donker en ook daardoor voelde hij zich slecht op zijn gemak. Zin om te werken had hij niet meer, bij de tafel kon hij ook niet langer zien: zou men hem nu helemaal aan zijn lot overlaten, hem niets meer brengen?

Tegen achten kregen de jongens altijd een beker melk, misschien hoorde ’t bij zijn straf, dat hij niks kreeg. En ’t was nou natuurlijk gezellig in de eetzaal, ze mochten spelletjes doen of lezen. Echt gemèen toch, hem op te sluiten, hij had toch niet gestolen, die gulden lag onder ’t beddekleedje, je kon hem zó maar oprapen, als je ’t wist. . . .

De sleutel werd aan de buitenzijde van 't strafkamertje in 't slot omgedraaid, mijnheer Broerse kwam binnen. Zijn gezicht stond nog strak en zijn ogen waren akelig ernstig, maar Bart voelde opeens, dat dit geen boosheid was. En hij praatte zacht, niet bepaald vriendelijk, meer medelijdend. De jongen schrok er van. Wat zei de directeur toch? Wat bedoelde hij?

Bart hoefde niet in 't strafkamertje te blijven, hij kon naar beneden gaan, verder nog, met de trein mee van Utrecht naar Zwolle, daar aan 't station zou een auto zijn, om hem naar Dennendam te brengen.

Bart voelde zijn tanden klapperen. „Word ik — wèg-gejaagd?” hakte hij.

Bijna driftig schudde mijnheer Broerse het hoofd. „Maak voort, Bart, je moet andere kleren aantrekken, 'k heb een telegram gekregen van je vader, 't is niet zo goed met je moeder, daarom wil men, dat je thuis komt.”

„Niet goed met moeder?” Bart kreunde opeens. „Dan is ze èrg ziek, als ik thuis moet komen. Moeder is toch niet. . . . dóód?” 't Laatste woord kon hij nauwelijks uitbrengen.

De directeur legde bedarend zijn hand op Barts schouder. „Nee, dàn zou ik 't je zeggen. Je moeder heeft naar je gevraagd, zij wil je bij zich hebben. Maar nu moet je geen tijd meer verliezen.”

Zonder eigenlijk te weten wàt hij deed, trok Bart zijn Zondagse pak aan, mevrouw Broerse legde een paar

dingen in zijn handkoffer, nam hem dan mee naar de huiskamer.

„Drink een kopje thee,” zei ze, bezorgd naar 't bleke gezicht van Bart ziende, „mijnheer Van Ruiven brengt je naar Zwolle en dan ben je met een auto binnen 't uur in Dennendam. Doe je best, kalm en flink te zijn, alles kan nog goed aflopen.”

Mevrouw Broerse sprak met zekere nadruk en Bart knikte, dat hij 't verstond. Maar zijn gedachten vlogen naar huis, naar moeder, die zo ziek was en, als mijnheer Van Ruiven 't koffertje niet had opgenomen, zou Bart het zeker hebben vergeten.

De jonge leraar had met zijn reisgenoot te doen. Bart was geen gunsteling van hem, hij raadde zijn eigenliefde en baatzucht onder de schijn van luchthartige vrolijkheid. Meer dan eens had hij gemerkt, hoe Bart zich trachtte te bevoordelen ten koste van anderen en daarbij lang niet altijd rechte wegen insloeg, maar nu zag de leaar nog alleen in hem een beklagenswaardigen jongen, die wie weet, hoe gauw, al geen moeder meer hebben zou. En wat dat betekende, wist mijnheer Van Ruiven uit zijn eigen jeugd.

Hij probeerde, Bart moed in te spreken, maar kreeg weinig antwoord, zelfs 't gezicht van de smakelijke, dunne boterhammen, die mevrouw Broerse had meegegeven, omdat het laat zou worden, eer Dennendam bereikt was, bracht geen tevreden uitdrukking op Barts verdrietig gezicht. Hij nam er van, omdat zijn maag voedsel vroeg, maar zonder eetlust.

Aan 't station te Zwolle stond de auto van mijnheer Haase, één der burens van notaris Van Beusekom. De bestuurder scheen haast te hebben, bedankte mijnheer Van Ruiven voor zijn goede zorg, zei Bart, vlug in te stappen en reed toen snel weg in de richting van Dennendam.

„Hoe is 't nu met moeder, mijnheer?” vroeg Bart schor.

„Ja, jongen, ik weet er niet véél van. Vanmiddag leek het nogal ernstig, maar toen je vader om zes uur opbelde, scheen er toch geen dadelijk gevaar. Dokter Versteeg was er net geweest en hij zou vanavond terugkomen met nog een anderen dokter.”

Bart huiverde en hij had toch een overjas aan. Maar hij dacht: „Twéé dokters en dokter Versteeg, die tweemaal op één dag kwam! Dan moest het toch wèl heel erg zijn.”

„Heb je een prettige school?” vroeg mijnheer Haase, die zelf geen kinderen had en niet goed wist, waarover hij zou praten. „Aardige meesters en zo? Die kleine Versteeg is er ook, niet?”

Bart mompelde iets van „ja, mijnheer”, en „nogal plezierig”, maar gelukkig was het donker en kon mijnheer Haase zijn gezicht niet onderscheiden. Eigenlijk dacht Bart alleen aan moeder en hoe vreselijk het zou zijn, als ze nu eens dood ging.

Misschien al dood — wàs.

Hij duwde zijn vingers in zijn mond, om niet te huilen. Daar zag hij al de eerste huizen van Dennendam, nu

reden ze de dorpsstraat in, hielden stil voor 't brede huis van den notaris.

De magere, klamme handen van mevrouw Van Beusekom hielden Barts koude, stevige vingers vast omkneld. „'k Ben zo blij, dat je nog op tijd komt, jongen, ik moest toch afscheid van je nemen en straks ga ik naar 't ziekenhuis, zo gauw mogelijk. Hier kan ik niet beter worden, dáár misschien wel — met Gods hulp.” „En gaan ze u dan opereren, Moeder? Dat zei die verpleegster.” Hier was Bart geen brani, geen driftige ruziemaker of baldadige lawaaischopper, in de armen van zijn zwakke moeder voelde hij zich een kleine, bedroefde jongen, die getroost en opgebeurd wou worden.

„Misschien, Bart, óók als God wil. Nu moet je me één ding beloven: dat je voor moeder zult bidden. Doe je dat heus?”

Antwoord geven kon Bart niet, hij knikte flauw. „'k Wou, dat u hier bleef,” snikte hij dan.

Op de trap hoorden ze voetstappen. Zachtjes maakte moeder Barts handen los. „Geef me een zoen en ga dan gauw naar beneden, de auto is er zeker. Ik bid voor jou ook, hoor! Voor jullie allemaal.”

De volgende morgen zat het gezin van notaris Van Beusekom veel langer aan 't ontbijt dan anders. Ze zaten tenminste aan táfel, omdat toch niemand haast had, maar veel gegeten werd er niet, behalve dan door

de jongste kinderen, die nog weinig begrepen van wat er gebeurde. De notaris had om negen uur 't ziekenhuis te Zwolle opgebeld: de operatie zou zo wat te tien uur beginnen, 't kon dus best halféén worden, eer er iets omtrent de uitslag mocht worden meegedeeld.

Henk en Joop, heel wat minder luidruchtig dan gewoonlijk, probeerden, met vader over andere dingen te praten, dingen, waarin hij gewoonlijk belang stelde, maar nu kregen ze nauwelijks antwoord.

„Zal ik de meisjes maar naar de familie Haase brengen?” stelde de huishoudster voor, „mevrouw heeft ze gevraagd en hier vervelen ze zich maar.”

De notaris knikte: „Ja, dat is het beste.”

Hij liep de huiskamer op en neer, bleef nu staan bij 't venster, dan naast de divan, waarop, tot voor kort, de zieke meestal lag.

Joop en Henk hadden elk een boek voor zich, maar keken om een haverklap op de klok. De minuten schenen te kruipen. Hoe zou 't nog ooit twaalf uur worden?

Opeens kon Bart het niet meer uithouden. Ze deden allemaal gewoon tegen hem, vader en de broers. Eigenlijk vriendelijker dan anders, natuurlijk, omdat moeder zo ziek was, maar als ze alles hoorden, *alles?* Niet alleen van dat laatste geld, maar wat er nog meer was gebeurd, waarvan andere jongens, die op hun kamer sliepen, ook wisten, waaraan ze hadden meegedaan.

Bart kreeg 't in huis te benauwd, hij moest het aan

iemand vertellen, aan iemand, die wilde luisteren, niet dadelijk zei, dat hij een slechte, gemene jongen was. Hij wilde beter oppassen, geen verkeerde dingen meer doen, maar die grote jongens dwongen hem, dreigden, dat ze anders zouden klikken. Als hij maar niet naar school terug hoefde, naar Daan en Udo. . . .

Daar viel Bart iets in. Haastig schoot hij zijn jas aan, 'n pet hoefde niet. Op een draf liep hij de lange straat uit en belde aan 't huis van dokter Versteeg. Gijsje deed open en keek den vroegen bezoeker verschrikt aan. Maar ze kreeg geen tijd, iets te vragen, want Bart holde langs haar heen, de trap op. Als de auto nog vóór stond, was de dokter thuis. Ademloos klopte hij aan de studeerkamer.

„Binnen,” klonk bedaard een bekende stem.

Bart *viel* letterlijk naar binnen.

„Dokter,” 't klonk schor en ademloos — „mag ik u even wat vertellen?”

„Zeker, jongen.” Dokter Versteeg ging rustig zitten, wees Bart ook een stoel aan. „Wat heb je op je hart?”

„Ik heb geld weggenomen van Udo, dokter. En nu gaat moeder misschien dood en ik heb 't haar niet kunnen zeggen. Eigenlijk weet niemand het nog, vader óók niet! Als hij 't hoort, gebeurt er zeker een ongeluk, vader is zó driftig! Helpt u me toch en zegt u, wat ik moet doen. Naar school kan ik nooit meer terug, dat begrijpt u. . . .”

Bart sprong op, ging voor den dokter staan, kneep zenuwachtig zijn handen in elkaar.

„Dat is geen mooie geschiedenis, Bart, zeg nu eens precies, hoe alles is gebeurd.” Dokter Versteeg dacht aan wat Udo had vermoed, een half jaar geleden en hoe ze hem hadden geraden, over alles te zwijgen. Misschien was dat toch niet verstandig geweest.

Nog wat onsamenhangend, maar toch minder verward vertelde Bart alles wat er gebeurd was, verzwegen zelfs niet, dat hij die laatste gulden niet meegenomen, maar weggeschopt had.

’t Gezicht van dokter Versteeg werd hoe langer hoe ernstiger, maar hij zei geen boze, harde woorden, zoals Bart gevreesd had.

„Je vader moet alles weten, maar nu niet,” verklaarde hij beslist, „op ’t ogenblik is er bij jullie thuis angst en zorg genoeg. Vanavond zal ik naar mijnheer Broerse schrijven en hem de zaak uitleggen. Ga jij nu naar huis en vraag allereerst aan God vergeving voor wat je hebt gedaan, jouw schuld is niet minder, omdat anderen óók verkeerd deden.”

Dokter Versteeg stond op, stak Bart de hand toe. „Heb je nog wat te zeggen, kerel? Doe het dan gauw, want mijn patiënten wachten.”

„Moeder vroeg, of ik voor haar zou bidden, dat alles goed afliep, maar zij wist niet, wat er gebeurd was. Ik durf niet bidden, dokter, heus niet.” Dikke tranen rolden over Barts gezicht, hij veegde ze nauwelijks af.

„Toch mag je bidden en God wil naar je luisteren, hoewel Hij je hart kent en meer van je weet dan iemand anders.”

„Geloof *u*, dat moeder beter wordt, dokter?” vroeg Bart met een hulpeloos gebaar.

„Als het Gods wil is, dan zéker,” was het vaste antwoord.

Toen Bart weer thuiskwam, zaten zijn vader en broers nog net bij elkaar, als toen hij wegging. Niemand vroeg wat, ze waren alle drie te veel met hun eigen gedachten bezig. Bart zocht een plaatsje in de

lage, brede vensterbank, zo kon hij de klok en de straat in 't oog houden. Uit 't ziekenhuis in Zwolle zou men opbellen tegen twaalf uur, maar 't was óók mogelijk, dat er een telegram kwam. Ruim halftwaalf rinkelde de telefoon, de jongens sprongen tegelijk op, lieten hun vader echter naar het toestel gaan. De no-

taris deed zijn best, kalm en duidelijk te praten, maar Bart merkte, hoe zijn stem beefde en er zweetdruppels op zijn voorhoofd stonden. 't Gesprek was heel kort, toen werd de hoorn weer neergelegd.

„De operatie is goed afgelopen, maar moeder is erg zwak. Om zes uur mogen we even vragen.”

„Gaaf u er niet heen, vader?” vroeg Joop.

„Niet dadelijk, jongen, misschien vanavond. En anders morgen. Moeder mag toch nog geen bezoek hebben. Ik ga nu maar naar 't kantoor, werk is de beste afleiding.” De notaris ging naar de deur, knikte g'endag. „Loop jij even naar Haase, Henk,” zei hij in 't voorbijgaan, „dan kun je 't ook aan je zusjes vertellen.”

Bart sloop naar de zolder, daar voelde hij zich meer op zijn gemak dan in de huiskamer. Daar was hij alleen en kon doen, wat dokter Versteeg hem had geaden: bidden om moeders herstel en om vergiffenis van eigen schuld.

HOOFDSTUK VIII

Lang en ernstig had mijnheer Broerse met Daan en Udo gesproken over 'tgeen de vorige dag op hun slaapkamer was voorgevallen. „Over de schuld van anderen hebben we 't nu niet,” zei hij afwijzend, „maar, Daan, jij moet leren, dat men geen eigen rechter mag zijn. Natuurlijk kwam het niet te

pas, dat Bart lelijke dingen van je moeder zei en 't maakt zijn schuld nog groter, maar je had aan mij of aan een leraar je nood moeten klagen, dan zou er zeker straf gevolgd zijn. In je drift had je Bart een ongeluk kunnen toebrengen en was dan zèlf stellig niet vrijuit gegaan. Je zult gedurende enige tijd géén vrije Zondagen hebben. 't Spijt me voor je, want ik weet, hoe je van die uitstapjes naar Dennendam geniet, maar zelfbeheersing is een eigenschap, die geleerd *moet* worden."

„En jij, Udo,” 't gezicht van mijnheer Broerse klaarde een beetje op, „zolang je hier op school bent, mag je niets stilletjes of in 't geheim doen en moet je vooral vertrouwen stellen in je leraar. We menen 't goed met jullie en willen de plaats van je ouders innemen, zolang het nodig is. Geef me nu allebei een hand en be- loof me, kracht te zullen vragen aan Eén, Die de macht heeft, je voor 't kwade te bewaren.”

Daan gaf een hand, maar een beetje aarzelend, blijkbaar kon hij niet inzien, dat de directeur gelijk had. Zonder wat te zeggen, keerde hij zich om.

Maar Udo wilde wat vragen, iets, wat hem de hele morgen geducht gehinderd had. Er werd aan 't ontbijt gegist en gefluisterd: wáár was Bart? Hij had niet op zijn gewone kamer geslapen en 't strafkamertje scheen óók leeg. Een paar jongens meenden te weten van een taxi, die gisteravond voor de school stilhield en van mijnheer Van Ruiven, die een handkoffer droeg.

Een andere jongen verkondigde als zijn mening: „weggestuurd” en dit gerucht ging als een lopend vuurtje door de klassen. 't Liet Udo niet met rust.

„Mijnheer,” — de directeur keek hem onderzoekend aan — „wil u het niet brutaal van me vinden. . . . maar ik wou 't zo graag weten. . . . is Bart van school gestuurd? Ze zeggen, dat hij wèg is. Naar huis.”

„Ja,” zei mijnheer Broerse ongewoon zacht, „Van Beusekom is gisteravond naar Dennendam gegaan, maar *niet* voor straf. Zijn moeder is heel erg ziek, moest misschien geopereerd worden en wilde hem eerst nog zien.”

Udo's gezicht toonde zóveel oprecht medelijden, dat het mijnheer Broerse trof en hij daardoor minder op Daan lette. Anders zou hij hebben gemerkt, hoe de Indische jongen ontstelde.

Barts moeder ziek! Héél erg ziek! Misschien naar 't ziekenhuis! Misschien geopereerd! En dàn stierf ze vast, net als zijn eigen moeder. Arme Bart, wat zou hij een angst uitstaan en straks een verdriet hebben. . . .!

De regels der school brachten mee, dat de jongens alle brieven, die niet aan hun ouders geschreven waren, òngesloten aan den leraar van hun afdeling gaven en die dus kon lezen, wat er in stond.

Toen mijnheer Laterveer een in haast gekrabbeld briefje tussen de andere vond en ~~in~~ de hand van Daan op 't adres meende te ontdekken, werd hij nieuwsgierig, want 't briefje was bestemd voor Bart van Beusekom

te Dennendam. Verrast ging zijn oog over de weinige regels.

Bart,

Ik vind het echt naar, dat je moeder zo ziek is. Maar ze kan beter worden, hoor, Bart, in Holland zijn de dokters erg knap.

't Spijt me, dat ik je sloeg, ik ben zo ellendig driftig, je moet er niet meer over denken.

Dag, Bart, het beste maar.

Daan.

Mijnheer Laterveer wilde glimlachen over 't wat onbeholpen schooljongensbriefje. Maar hij vond Daan toch een flinke kerel, die voor zijn schuld durfde uitkomen. Zo waren ze lang niet allemaal.

Mijnheer Broerse moest van Daans bekentenis weten, anders niemand.

Maar toen de leraar 's avonds den directeur zocht, zei mevrouw Broerse, dat haar man in 't directeurskamertje was met al de jongens, die tot Barts bijzondere „vrienden” hoorden, wel een stuk of zes. „Er is een brief gekomen van dokter Versteeg en er stonden heel nare dingen in.” Mevrouw Broerse keek erg verdrietig, haar stem klonk hees. „Nog nooit zijn er zulke streken uitgehaald, de jongens waren soms wat baldadig of ongezeglijk, maar nooit slecht.

Mijn man zal u straks alles wel vertellen,” viel zij zich-

zelf in de rede. „Ik kan 't nog maar half geloven en als Udo's vader het niet schreef. . . .”

Schuldbewust, met gebogen hoofd, stonden de aangeklaagde jongens voor hun directeur, de twee Indische, die al zestien en zeventien waren, een beetje terzij van de anderen. Zó hadden zelfs de leerlingen, die hier al een paar jaar op school waren, mijnheer Broerse nooit gezien. 't Was ook wel héél erg, waarvan Bart hen tegen dokter Versteeg beschuldigde. Kaartspelen, roken, snoepen en zelfs — wijndrinken. De Indische jongens, meestal tamelijk ruim van zakgeld voorzien, oefenden een soort schrikbewind uit. Natuurlijk in alle stilte. Vooral Bart hadden ze in hun macht, omdat hij veel jonger was en zo verzot op lekkernijen. Hij moest op de uitkijk staan en waarschuwen, als er soms onraad was, kreeg dan later zijn deel. Maar helemaal voor niets mocht hij toch niet meedoen en, als hij dan geen geld had, wilden ze 't hem lenen. Nu was dat geleende opgelopen tot een gulden, die ze dadelijk terug moesten hebben. Als hij er niet voor zorgde, zouden ze 't vertellen aan den directeur en aan Barts vader. Dan zat er wat voor hem op! Natuurlijk werd hij weggejaagd, misschien naar een tuchtschool gestuurd. Dat gebeurde meer.

Bart had van angst niet meer geweten, wat hij doen moest en was zo voor de tweede maal tot diefstal gekomen.

Mijnheer Broerse bleek van alles op de hoogte en zijn woorden striemden de laffe, oneerlijke jongens, of het

zweepslagen waren. „Ik heb jullie te veel vertrouwd en mijnheer Van Ruiven is ook misleid door jullie schijnbaar goed gedrag. Het toezicht zal in 't vervolg dubbel streng zijn en ik hoop je de gelegenheid te ontnemen, anderen tot kwaad te verleiden. De straf heb ik nog niet bepaald, maar ze zal zwaar zijn, dat begrijp je. Je ouders en voogden moeten alles weten en dan zelf beslissen, of ze je hier willen laten of van school wegnemen.

Zolang ik hier directeur ben, zijn er zulke dingen niet gebeurd, eigenlijk dacht ik, dat ze niet konden gebeuren, maar ik heb me lelijk in jullie vergist.”

De dagen waren voor Bart niet omgekomen, als Udo's ouders hem niet hadden geholpen. Hij was haast net zo veel in 't doktershuis als in de ouderlijke woning, waar alles weer haast het gewone aanzien kreeg. Vader zat bijna de hele dag op 't kantoor, de zusjes gingen naar school, de huishoudster verrichtte haar bezigheden als altijd.

Joop en Henk kwamen elke avond naar huis, maar daarvoor was de afstand van Utrecht naar Dennendam te ver. Daarom vond dokter Versteeg het raadzaam, dat Bart thuis bleef, tot men wat meer zekerheid had, hoe zijn moeders ziekte zou verlopen. Voor deze raad had de dokter nog een andere reden, maar daarvan sprak hij niet. Een paar keer was hij al in 't ziekenhuis te Zwolle geweest, om naar zijn patiënt te zien en dan ging iemand van 't notarisgezin mee, de

notaris zelf of een van de grote broers of Bart. Mevrouw Van Beusekom zag er heel zwak uit en sprak weinig. Toch schenen de dokters niet ontevreden. Bart vond het natuurlijk prettig, een poosje bij moeder te zijn. Tegen z'n gewoonte in, zat hij stil naast het bed, antwoordde zachtjes en voorzichtig op alle vragen, die moeder deed. Eéns ontstelde hij hevig, toen zij vroeg, of hij 't niet naar vond, zo lang van school weg te blijven — hij zou veel missen — en wanneer hij weer terugging?

„Zodra u beter bent,” had hij met half afgewend hoofd gezegd en moeder had even geglimlacht. „Dat kan nog een poos duren, jongenlief, maar misschien mag ik wel gauw naar huis.”

„Dàt zou heerlijk zijn! Hè, u weer gewóón thuis!” was alles, wat Bart had kunnen uitbrengen.

De volgende middag was dokter Versteeg onverwacht gekomen en vroeg naar den notaris en naar Bart. De andere leden van 't gezin waren er niet en zo zaten ze met hun drieën in de huiskamer, die, zonder moeder, altijd erg ongezellig was.

Dat dacht Bart tenminste.

„Ik breng goede tijding,” zei de dokter opgewekt, „morgen komt onze zieke thuis. Nog wat rust houden, weer op krachten komen en dan mogen wij 't er, door Gods goedheid, voor houden, dat alle gevaar voorbij is. Hij heeft ons gebed verhoord. Ook *jouw* gebed, nietwaar, Bart?” vroeg dokter Versteeg vriendelijk en ernstig.

Bart wilde knikken, maar toen hij zag, hoe tranen van dankbaarheid en blijdschap zijn vader in de ogen stonden, kon hij zich niet goed houden. Nu moest hij zeggen, wat er gebeurd was, vader moest alles weten, al zou 't ook zijn vreugde om moeders herstel bederven, dat nare geheim mocht niet langer bestaan.

„Vader,” begon hij hikkend, met vreemde, beverige stem.

„Ja, jongen.”

Bart deed zijn bekentenis, hield niets achter van zijn schuld. Na de eerste woorden kon hij niet stil blijven zitten, hij was opgestaan en greep vaders hand.

Notaris Van Beusekom luisterde, met gerimpeld voorhoofd en een heel droevige uitdrukking op zijn gezicht. Hoe was 't mogelijk, dat Bart zo had kunnen afdwalen, Bart, zijn jongste zoon, die hier in Dennendam nooit reden tot klagen gaf?

Lelijk en slecht had hij zich gedragen, ook tegenover Udo en dien Indischen jongen, die voor hem toch altijd aardig geweest waren. Vader zei 't tegen Bart met stil verwijt.

„Hoe kon je toch zó doen, kind? Udo bestelen, je beste vriendje?”

Een beetje schuw keek Bart om naar de plaats, waar dokter Versteeg daarnet nog zat, maar die stoel was leeg, onhoorbaar was de dokter weggegaan, omdat hij begreep, dat vader en zoon nu beter alleen konden zijn.

„Udo's vader heb ik 't verteld, hij weet alles en Daan

is niet eens meer boos op me," — Bart haalde Daans briefje te voorschijn, dat in zijn zak erg verkreukeld was — „hier, lees u zelf maar.

Wilt u 't me dan óók vergeven, Vader, en niet meer boos op me zijn. Niet zo èrg boos tenminste. 't Spijt me zo verschrikkelijk, maar nooit zal ik u meer verdriet doen." Bart was nog dichterbij zijn vader gaan staan, altijd maar bang, dat hij ruw en driftig zou teruggeduwd worden.

Doch dat gebeurde niet. Mijnheer Van Beusekom steunde 't hoofd op de hand en keek strak voor zich uit. „Straf geven zal ik je nu niet, Bart, we moeten afwachten, wat de directeur over je beslist. Misschien mag je op school niet terugkomen, maar in ieder geval zullen we opnieuw moeten beginnen, jij en ik allebei. Met Henk en Joop is er nooit moeite geweest, toch zijn jullie, sinds moeder ziek werd, te veel aan jezelf overgelaten, omdat ik het zo druk had op 't kantoor. Ik kon geen tijd vinden, me met je te bemoeien. Moeders ziekte kostte veel geld en jullie opvoeding.... ik dacht alleen nog aan geld verdienen."

Barts vader hield op, eigenlijk was hij niet van plan geweest, dit allemaal te zeggen tegen een jongen van nog geen vijftien jaar, die er misschien niets van begreep. Maar Bart keek, of hij alles héél goed begreep en dat deed hij ook, want de laatste weken hadden hem ouder gemaakt, begrip gegeven van dingen, die hij tot nu toe nauwelijks kende.

HOOFDSTUK IX

Nog één dag mocht Bart gelijk met moeder thuis zijn, toen ging hij naar Utrecht terug. Vader zelf bracht hem en praatte nog een hele poos met mijnheer Broerse. Tegen hem werd niet veel gezegd, maar niemand was stug of onvriendelijk. Vooral Udo en Daan deden heel gewoon en mevrouw Broerse wilde weten, hoe 't met zijn moeder ging en of ze thuis niet in de wolken waren, nu de ziekte zo'n gelukkige keer had genomen.

Dan knikte Bart en lachte dankbaar. Hij had heel wat minder praats dan een poos geleden, deed bij iedereen zijn best, 't gebeurde te doen vergeten.

Tegen een ontmoeting met zijn vroegere „vrienden” had hij erg opgezien, maar die bleef hem bespaard, want, toen alles bekend was geworden, nam een oom van de Indische jongens hen alle twee van school af en de andere schuldigen werden verdeeld over verschillende slaapkamers, terwijl Bart voorlopig een vertrekje alleen kreeg.

Deze afzondering kwam hem ook in ander opzicht te pas. De repetities waren begonnen en, als hij wilde, kon Bart nu 's morgens een poosje vroeger opstaan, om de verzuimde tijd in te halen. Dat was niet verboden, alleen moest men zich stil en rustig houden, om anderen niet wakker te maken.

Maar vóór Bart zijn boeken en schriften klaarlegde, knielde hij tegenwoordig eerst voor zijn ledikant en

deed zijn morgengebed. Dat had hij vader beloofd en hij wilde 't geen enkele dag verzuimen. Hij voelde best, dat bidden hielp! 't Was of het leren makkelijker ging, of hij niet meer zó hunkerde naar lekkernijen en snoepgoed, waarvan hij nu natuurlijk verstoken bleef, want zakgeld kreeg hij voorlopig alleen voor de kerk en om af en toe een postzegel te kopen. Trouwer dan vroeger schreef hij naar huis, daartoe hoefde men hem niet aan te sporen, en de heel korte briefjes van moeder, die langzamerhand in beterschap toenam, al weer aan tafel meeat, wat in jaren niet gebeurd was — die briefjes bewaarde hij zorgvuldig en las ze telkens eens over. Soms dacht hij aan moeder als aan iemand, die een lange, verre reis gemaakt had en eindelijk weer was thuisgekomen. Hij verlangde naar de zomervacantie, om een hele poos bij haar te zijn, met haar over alles te kunnen praten.

Over alles, ja, gelukkig, want hij zou niets meer hoeven stil te houden, moeder wist „het”, Henk en Joop ook. Vader had het gezegd, voorzichtig, om moeder geen al te grote schok te geven, maar niemand verweet hem iets.

Tenminste niet, als ze schreven, en wanneer ze straks allemaal bij elkaar waren, zou Bart wel laten zien, dat hij heus anders geworden was. Wie weet, hoe goed en prettig het dan thuis werd.

Alle drie waren ze óver. Na de grote vakantie gingen ze naar de tweede klas, Udo en Bart zonder veel

moete, maar Daan had het geweldige inspanning gekost. Zoveel te groter kon nu zijn voldoening zijn. Als of 't vanzelf sprak, zou hij zijn hele vakantie in Denenddam doorbrengen, met Udo en nog een paar jongens mee gaan kamperen, misschien met de familie Versteeg een reisje maken naar de Zeeuwse eilanden en Zeeuws-Vlaanderen. Op zijn stille, vergenoegde manier toonde Daan zich ingenomen met al die uitlokkende plannen. „Maar eerst een weekje goed uitrusten van de inspanning van 't examen,” meende mevrouw Versteeg bezorgd. Ze vond, dat de jongens er heus wat vermoeid uitzagen.

„Best,” zei Udo, „we kunnen ons hier ook wel vermaken. Roeien, fietsen en zwemmen — daar fris je echt van op.”

„Joop en Henk hebben van vader een kleine zeilboot gekregen, om beurten kunnen jullie mee,” beloofde Bart gul. „Jij ook, Daan.”

Daan liet lachend zijn witte tanden zien; hij moest nog wennen aan Barts veranderde houding. Zoals hij nu was, mocht hij Udo's dorpsgenoot wel.

„Moeder heeft gevraagd, of je morgen samen komt koffie drinken,” ging Bart voort, „dan gaan de broers met vader naar Amsterdam en kunnen de zusjes wel met de huishoudster eten, ze zijn zo druk, als er bezoek is en moeder moet zich nog ontzien.”

„We willen natuurlijk,” zei Udo, „leuk voor je, zeg, dat je moeder weer mee aan tafel eet en zo, niet meer aldoor hoeft te liggen.”

„Nou,” zei Bart alleen en keek ongemerkt naar Daan, die probeerde te fluiten.

De vakantie liep ten einde, de koffers van Udo en Daan waren weer van de zolder gehaald, waar ze langer dan zes weken ongestoord hadden mogen uitrusten. De jongens hielpen nu zelf bij 't inpakken, dat hadden ze in Utrecht óók moeten doen, daar hielden mevrouw Broerse en de leraars er alleen 't oppertoezicht over.

Mevrouw Versteeg zag tegen 't naderend vertrek op, ze hadden ook zó'n gezellige tijd gehad en nu zou 't opnieuw stil worden.

Udo scheen 't heel gewoon te vinden, dat hij binnenkort weer naar Utrecht ging, hij praatte er tenminste onbevangen over.

Bart kwam inlopen, wat hij tegenwoordig elk ogenblik deed. Hij was veranderd, zoals eigenlijk 't hele gezin van den notaris veranderd was. Met het herstel van mevrouw scheen er een andere geest in huis te zijn gekomen; dat voelden vooral de kinderen, maar dat merkte ook een bezoeker, die maar even kwam. Barts vader deed zijn uiterste best, tijd te maken voor de huiselijke kring, hij ontbrak nu haast nooit bij de maaltijden, leefde mee met al wat gebeurde. Vooral om Bart was hij nog vaak bezorgd, hij sprak ernstig en hartelijk met hem, bad voor hem. . . .

Met Gods hulp hoefde 't nog niet te laat te zijn, het verzuimde in te halen.

„Morgen neem ik een halve dag verlof,” beloofde dokter Versteeg, „moeder krijgt een heel bejaarde gast, dan kan zij ons best een poosje missen. Zullen wij dan voor 't laatst er nog eens met de wagen op uitgaan?”

„Gráág.” Daan en Udo zeiden het haast tegelijk.

„Jij géén zin, Bart?” wilde de dokter weten.

„Mag ik dan mee?” Bart kreeg een kleur van verrassing, meteen keek hij de anderen aan. „Vinden jullie 't heus niet vervelend?” vroeg hij aarzelend.

„Toe, jô, zanik niet,” viel Udo een beetje ruw-goedhartig uit, maar Daan lachte ondeugend.

„Vervelend is 't wèl, hè mevrouw? Straks zitten we weer een heel jaar met hem opgescheept. Gaat u liever mee.”

Dat de verhouding tussen de jongens niets te wensen overliet, bleek 't beste uit de manier, waarop Bart de plagerij opvatte. Hij maakte een beweging, om Daan te „vloeren”, maar de kleine Indischman was hem te vlug af.

„Niet stoeien, jongens,” waarschuwde de dokter, „k heb nu geen zin, gebroken armen of benen te zetten.”

Gelukkig bracht de post afleiding. Gijsje bracht een paar couranten en circulaires voor den dokter binnen en een dikke brief uit Indië voor Daan. Hij greep er haastig naar, bekeek het adres en kleurde. Om en om draaide hij de envelop, kon blijkbaar niet besluiten, haar te openen.

Hij kende dat schrift niet.

Toen niemand blijkbaar op hem lette, sloop hij naar boven, scheurde 't couvert los en las 't allereerst het blaadje met dat vreemde handschrift, want dat was van de tweede moeder, aan wie hij wel veel gedacht, over wie hij nooit weer gesproken had. Van vader was er ook een dicht beschreven velletje bij, maar eerst wilde hij weten, wat zijn nieuwe moeder schreef.

En toen Daan 't gelezen had, bleef hij een hele poos kijken naar de mooie, gelijke letters, die zoveel vriendelijke, hartelijke woorden vormden. „De nieuwe moeder” schreef over vader, die 't zo stil en eenzaam had gehad, over de broertjes en zusjes, voor wie de inlandse bedienden wel zo'n beetje zorgden, maar die toch veel te kort kwamen, dat kon Daan zeker wel begrijpen. Of hij daarom een klein beetje van haar wilde houden. Nooit mocht

hij zijn eigen moeder een ogenblik vergeten, dat zou hij ook niet kunnen, maar daarnaast vroeg ze een plaats in zijn hart. Om vaders wil en om de kleintjes, die haar nodig hadden. Verder vroeg zij hem naar zijn leven op de kostschool, zijn verblijf te Dennendam. Als hij in Utrecht kwam, zou daar een pakje zijn uit Indië met een paar dingen, die ze zelf voor hem gemaakt had. . . .

Daan kon 't heus niet helpen, dat de inkt van het briefje gevlekt en dooreengelopen was, toen hij 't 's avonds heel stilletjes mevrouw Versteeg in de hand stopte. Want mevrouw moest toch weten, dat Daan *bijna* weer een eigen moeder had en niet meer afgunstig hoefde te zijn op Udo en Bart.

Op de eerste avond na de vakantie namen ze hun gemeenschappelijk slaapkamertje in bezit en, evenals een jaar geleden, lag Udo 't langst wakker. Hij dacht aan wat er gebeurd was in die twaalf maanden, met hoeveel dingen hij had kennis gemaakt, waarvan hij 't bestaan niet eens vermoedde.

Heimwee en verlangen naar huis, droefheid, angst en schuld — zijn ouders hadden hem geleerd, er mee tot God te gaan en dat wilde hij doen, óók nu 't eerste kostschooljaar voorbij was.